

CONCETTA LA MAZZA

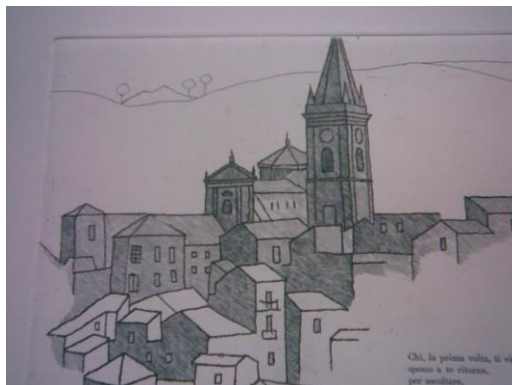
Lil hinn mis-sema blu

Bijografija

Concetta La Mazza twieldet f'Novara di Sicilia fl-1936, bint il-kbir ta' Domenico La Mazza u Teresa Correnti. Fl-1950, wara perjodu koroh ta' "inkarigu" f'idejn iz-zija materna, ingħaqdet mal-ġenituri tagħha f'Domodossola, fejn għadha toqgħod flimkien ma' żewġha Giuseppe. Għandu tlett itfal: Armando, Luciano u Daniela. Dan l-aħħar daħlet f'moħħu x-xewqa kbira li jiftakar fi tfulitu f'Novara u hawn it-twelid ta' dan id-djarju intimu, personali, imma mimli ġrajjet u referenzi għall-ambjent ta' dik l-era: il-belt, il-kampanja, in-nies, id-drawwiet, tradizzjonijiet ta' dak it-territorju fis-snin mudlama tat-Tieni Gwerra Dinjija.

L-enerġija primordjali tal-kitba

Iċ-ċekjkna Concetta tiġi fdata f'idejn iz-zijiet u sfurzata kontra r-rieda tagħha tgħix f'Castrangia f'għaġeb 'il bogħod mill-belt u sħabha tal-klassi. B'hekk jivvjaġġa l-Via Crucis personali tiegħu f'solitudni fis-snin ħorox tal-gwerra bejn il-ġuħ, l-injoranza taż-żmien, is-supervja u t-trattament ħażin. Wara l-gwerra l-emigrazzjoni inevitabbli u l-bidu naturalment diffiċli lejn it-tramuntana.

Dan kollu jingħad permezz tal-ħarsa ta' tifla ċekjkna li tirrevedi fil-memorja tagħha l-fażijiet tat-tkabbir tagħha stess u li bi freskezza sorprendenti u ħajt sottili ta' ironija tagħtina l-pjaċir li naqraw – fl-aħħar – storja emblematika tal-komunità tal-familja tagħna, kapaċi jqaqalna profondament u li jappartjeni lil kull wieħed minna.

F'dan ir-rumanz qasir ta' Concetta La Mazza, il-kitba taqleb kull regola u terġa' lura lejn l-oriġini, ħielsa minn kull skematizmu formali, immexxi minn vitalità interna arkana, issir xmara qalila li taħkem kollox, hija x-xita torrenzjali tar-ruħ.

Il-figuri taz-zijiet, Antonia u Michele, huma memorabbli, hekk kif ix-xbieha ta' Novara tibqa' indimentikabbli, ġeneruża, enveloppanti u ħelwa daqskemm hija ħarxa u ħarxa.

Fl-aħħarnett, it-tranzizzjoni diffiċli għall-adolessenza meta jiġri l-irreparabbli, iżda ċ-ċekjkna Concetta ma ċċedix għad-destin traġiku, grazzi għall-kuraġġ u t-tama bla waqfien tagħha fil-futur, grazzi għal għajnejha li setgħu jħarsu... lil hinn mill- ikħal sema!

NINO BELVEDERE

“Għalija bdiet il-kalvarju. Probabbilment kienet ġurnata sħuna, beda s-sajf tal-1938, kelli sentejn u zija ġiet tiġbidni. F'borża tad-drapp poġġiet blouse u żewġ pari qliezet ta' taħt, imbagħad ma tafx b'dak kollu li tlaqt mid-dar tiegħi. Kont tant żgħir li ma stajtx nirrealizza li l-Via Crucis tiegħi dakinhar kienet se tibda.”

Lil hinn mis-sema blu

L-ewwel Kapitolu - Id-dar tal-missier

Issa hija ruina antika diżabitata, maħnuqa bl-għanqbut u mibruma mill-kamla imma, żmien twil ilu, f'Novara, belt li tinsab taħt fortizza maestuża filmuntanji ta' Messina, fi sqaq fid-distrett ta' Engia kien hemm dar qrib il-funtana. Il-bieb ta' barra kien jinfetaħ għal taraġ ta' ġewwa li kien iwassal għall-ewwel sular fejn kien hemm kamra żgħira bi plankta tal-injam: kienet il-kamra tas-sodda. Tlajt fuq u kien hemm il-kċina, jekk tista' ssejħilha hekk. F'rokna waħda kien hemm ċangatura tal-ġebel li fuqha kien jinxtegħel in-nar u tripod tal-ħadid li kien jintuża biex titqiegħed il-borma tal-għaġin. Quddiem, mdendlin mal-ħajt, iswed bħaż-żift, pala tal-injam, żewġ għarbiel, wieħed żgħir u ieħor kbir, il-forn għall-ħami tal-ħobż, fuq il-ġenb sidru nofsu immuffat, mejda, żewġ "furrizzi" u xi skoraġġanti. siġġu. Fl-aħħar kien hemm kamra, b'gallerija żgħira li tagħti fuq l-isqaq, fejn bilkemm kien hemm lok

għal sodda waħda. Dik it-toqba kienet is-saltna fejn kien jgħix in-nannu, li kien armel fl-1934. Taħt it-taraġ kienet inħolqot latrina tal-ġebel b'għatu tal-injam. Peress li ma kienx hemm drenagġ, dan tal-aħħar bilfors serva biex inaqqas ir-riħa li nħarġet. Naturalment id-dar ma kellhiex ilma ġieri u elettriku, kumditajiet li lanqas il-baruni ma kellhom f'dawk iż-żminijiet. Maġenbu kien hemm xatba tal-injam li kienet twassal għar-razzett fejn it-tiġieġ kienu staġnati fuq l-injam.

F'din ir-rokna, barra mid-dinja, ommi, li kienet ħajjata, għexet flimkien man-nannu, żewġ ħuti u oħt, kollha akbar minnha, iżżewġu u għexu wkoll Novara. Ommi kienet bjonda, rqiqa, fragli ħafna tal-bini, kellha karatteristiċi delikati ħafna u l-aktar li kien jinnota f'wiċċha, abjad daqs il-ħalib, kienu żewġ għajnejn blu kbar, kważi dejjem jibżgħu u mdejjaq. Forsi l-mewt f'daqqa ta' ommha, meta kellha erbgħa u għoxrin sena, kienet il-kawża tal-fragilità fiżika u morali tagħha.

Ftit snin wara l-mewt tan-nanna, ommi, grazzi għall-intervent ta' waħda min-nisa tagħha, iltaqgħet mal-Princep Charming tagħha. Missieri kien ta' familja nobbli minn Badiavecchia, li kienet tmexxi taverna bit-tabakk u l-merċa. Kienet familja ta' ħaddiema iebsa, u missieri kien, minn kollox, raġel sabiħ ħafna, għoli, skur, kunfidenti fih innifsu u intraprendenti. Kien jgħix f'raħal 'l bogħod mill-belt: seta' jasal hemm bil-mixi, b'pass tajjeb, f'nofs siegħa. Missieru ġbar faħam. L-omm kienet mara dinamika, filgħodu marret Novara bil-bagħal biex tixtri l-oġġetti furnuti fil-ħanut: tabakk, melħ u li jittiekel. Dejjem libset eleganti bi xalal iswed kbir madwar għonqha, u anke xtrat il-gazzetta biex iżżomm lill-klijenti tagħha infurmati. Kien l-uniku ħanut fl-raħal u ma kienx jonqos il-benesseri f'dik id-dar, minkejja li kien hemm tmien ħalq x'jimghu.

Tard filgħaxija għen ostentatiously lill-klijenti issa tipsy - u l-kartiera tiegħu - billi ħallat l-inbid b'soda kkulurita. Peress li t-tfal mhux dejjem jirtu x-xogħol tal-ġenituri tagħhom, missieri kien tgħallem is-sengħa tal-kobbler. Wara ingaġġ li dam ffit xhur, missieri u ommi, ladarba iżżewġu, marru jbejtu l-

imħabba tagħhom fid-dar ħdejn il-funtana fid-distrett tal-Engia. Eżattament disa' xhur wara wasalt f'din id-dinja u, skont drawwa sagra tan-Nofsinhar, ħadt l-isem tan-nanna paterna tiegħi, Concetta. Minkejja l-età tenera tiegħi kelli ġilda skura u mkemmxja, dejjem bkijt. Peress li ma kellniex presepju, innannu kien imġiegħel ibennieni f'idejh il-ġurnata kollha, u bil-lejl irqadt fis-sodda l-kbira ma' missieri u ommi. Minn kollox kont ikrah ħafna u insupportabbli. Ftit xhur wara, meta ra li x-xogħol kien skars fil-pajjiż, missieri ddecieda li jmur jaħdem Sardinja. Meta telaq lejn il-gżira l-oħra ħalla lil ommu bit-tarbija tibki u ħlejqa oħra tissaq f'ġufha.

Meta kelli għoxrin xahar twieldet oħti Rosa. L-isem kien tan-nanna materna tiegħu. B'differenza minn Concetta, Rosa – għal darb'oħra skont ommi – kienet sabiħa, abjad u roża f'karnijiet, xagħar kannella jfassal wiċċ armonjuż imzejjen b'żewġ għajnejn blu sbieħ: fjura, bħal isimha! Tant hu hekk li meta ommi marret il-funtana biex tieħu l-ilma b'Rosa f'idejha, sħabha staqsieha kif kien possibbli li twelled żewġt ibniet kompletament differenti. - Din, Rusina, iva, kont billiak, imma l-oħra... - Din, Rosina, hija sabiħa, imma l-oħra... qalu l-ħbieb bi grima ta' xofftejhom. Sadanittant, f'din is-sitwazzjoni bqajt inkwiet, bħallikieku ħassejt il-premonizzjoni tal-kalvarju tiegħi, li, grazzi lil Alla, imġarrab, anke jekk mhux b'rassenjazzjoni.

Biex nirrakkonta l-kumpliment tal-istorja, l-ewwel, irrid nintroduċik liz-zija Antonia, insomma, zì 'Ntuoia. Kienet oħti l-kbira ta' ommi, kien hemm differenza ta' sbatax-il sena bejn it-tnejn. Kienet mara qasira u smin, b'xagħarha maħmuġ jaqa' f'għajnejha. Wiċċu traskurat deher akbar milli kien u fil-ħarsa vojta tiegħu kien hemm biss daqstant umiljazzjoni. Ta' għoxrin sena, fl-età taż-żmien taż-żwieġ, iżżewġet lill-ewwel kuġina tagħha, li kienet għadha kif ġiet lura mix-xogħol fil-mina ta' Sempione, li kienet armla u kellha tifel ta' tliet snin. Dan ir-raġel, iz-ziju Michele, iz-ziju Micheri, kien raġel qasir u qisu l-kopja plebeja tar-Re Vittorio Emanuele III, kien joqgħod f'dar li kellu fi triq karatteristika ħafna tal-belt b'taraġ ta' kważi żewġ metri wiesgħa. Kienet dar sabiħa. Fil-pjan terran kien hemm il-ħanut tal-

mastrudaxxa b'banker ċentrali kbir b'morsa, żewġ kabinetti tal-ħajt fejn kien iżomm rasps, chisels, gimlets, gouges u augers, torn biex idawwar saqajn l-imwejjed li kien bena, rota tat-tħin li servew biex jaqtgħu l-ajruplani u x-xfafar, stufi li jaħarqu l-injam bi kazzola biex tingħeleb il-kolla, twavel f'munzelli kullimkien, ffit srieraq imwaħħla mal-ħajt, xi lucky charms bħal żraben, qrun tal-mogħoż u ġlud tal-fekruna, insomma, wieħed minn dawk il-postijiet li issa jappartjenu biss għad-dinja tal-memorji.

Taraġ tal-injam kien iwassal għall-ewwel sular, fejn kien hemm żewġ kmamar spazjużi bil-madum taċ-ċeramika, lussu f'dawk iż-żminijiet, sideboard magħmul minn ziju, sufan, mejda u xi siġġijiet minsuġa bir-rafja, speċi ta' ħabel tal-ħaxix. Mill-gallarija ċkejna li tagħti lejn it-triq f'Nofs Awissu, meta l-purċissjoni tal-Assunta telgħet lejn l-Abbazija, wieħed seta' jmiss b'idu r-ras inkurunata tal-Madonna. Mit-tieni sular, imma, kont tara lil Rocca Salvatesta u quddiem, minn qasma bejn id-djar, tista' tammira l-pajsaġġ mill-isbaħ tal-muntanji li bil-mod jiġġebbed lil hinn, lil hinn mis-sema blu, sakemm tasal sal-baħar fejn, speċjalment fil-jiem friski tar-rebbiegħa meta ma kienx hemm ċpar, kont tara lil Vulcano fit-tarf tal-orizzont u mbagħad lil Lipari, Stromboli u l-gżejjer l-oħra kollha: spettaklu naturali, kartolina b'ħafna kuluri frizzanti.

Taraġ ieħor tela' fl-ewwel sular, fejn kien hemm il-kċina u l-kamra tas-sodda, l-ewwel waħda spazjuża ħafna kienet mgħammra b'forn tal-injam għall-ħobż u stufi tal-faħam tal-ħadid fondut għat-tisjir. Bla dubju kienet dar sabiħa, apparti l-inkonvenjent tal-kċina mingħajr sink bil-fossa biex twettaq l-aktar xogħlijiet tad-dar essenzjali. Dak iż-żmien xi konvenjenzi kienu għadhom inkonċepibbli. Fil-fatt, l-ilma ttieħed mill-funtana pubblika f'hopper taż-żingu u mbagħad ittieħed fit-tieni sular fejn ġie mferra' ġo baċin kbir tat-terrakotta għall-ħasil tal-platti. Peress li ma kienx hemm drenaġġ fis-sink, l-ilma mill-baċin ingieb lura fil-pjan terran u jintrema fit-tojlit. Għal mara kien xogħol ta' għeja ħafna. Il-kundizzjoni servili u umiljanti, sal-limitu ta' kull sabar uman, laħqet il-quċċata tagħha fil-ħin tal-pranzu meta iz-zija Antonia,

b'rispett lejn żewġha, kellha tiekol mill-istess platt fejn kien kiel qabel, u, forsi, l-allana. tenniet l-istess ħaġa, imma m'għandi l-ebda memorja ċara ta' dan.

Iz-ziju Michele kien raġel skur u maħmuġ, xogħol iebes daqskemm iblah, kellu mazza tar-ramel minflok qalb. Qatt ma rajt leqqa ta' tenerezza jew kompassjoni lejn ħaddieħor f'għajnejh. Hija żammet iz-zija d-dar biex tieġu ħsieb lil binha, kellha tippreparalu l-ikel, taġixxi ta' qaddejja tiegħu u dejjem tgħid iva, iva, iva. Lanqas seta' jħares lejn il-gallarija inkella jkun hemm l-inkwiet, filwaqt li kważi kull filgħaxija wara x-xogħol kien imur it-taverna ma' sħabu jixrob.

Irritorna d-dar xokkanti, mxarrba bl-għaraq u b'nifs tant tinten li kien impossibbli li jkun ħdejh. Minflok, iz-zija, ħdejn id-dawl taż-żejt, stennietu sa tard bil-lejl mingħajr lanqas tiekol. Meta r-re ċkejken jerġa' lura – ħafna drabi lanqas biss kellu s-saħħa biex jitla' t-taraġ – eżawrit kien jabbanduna ruġu fuq il-bank tax-xogħol trab u jibqa' hemm il-lejl kollu biex jissopra. Iz-zija Antonia, minkejja kollox, għattitu b'kowitz u bi mħabba qagħdet ħdejh biex tgħasses fuqu sa filgħodu. Għalhekk għaddew is-snin u, bi tpartit għal tant devozzjoni, lanqas setgħet tmur iżżur lil qraba tagħha biex tevita xeni. Hu, jealous, ċkejken u domineering, mar jixtriha l-ħajt tas-sikkina, pettnijiet, klipps tax-xagħar u affarijiet oħra, biex ma jħallihiex titlaq mid-dar. Meta ġew mistiedna għaċ-ċerimonja taż-żwieġ, iz-ziju Michele ma reġax lura d-dar sa l-aħħar mument u zija Antonia ma setgħetx tmur waħedha sakemm il-qraba rnexxielhom isibu lil żewġha. Kultant irnexxielhom jikkonvinċuh, drabi oħra wasal fil-ħin imma mbagħad, f'nofs il-festa, sparixxa u z-zija Antonia, diżappuntata u skużata, marret lura d-dar kollha mħassra. Hekk kif għadda ż-żmien, akkumulat imrar u dwejjaq, ma setgħetx tispiċċa ma' ħadd għax kienet iżolata, u kienet priża ta' uġiġħ ta' ras u snien atroċi li ttorturaha għal ġimgħat sħaħ.

Darba ġar, tajjeb ħafna u pijuż, ċempel liz-ziju Michele u żammru għall-maltrattament kollu li ġġiegħel lil martu tbat: - Għandek tkun mistħija -

għajjatlu - biex iġiegħel lil mara tbatu hekk... Antonia jeħtieġ li tieġu ftit arja, m'għandekx għalfejn tissegregaha d-dar, għandha toħroġ, tmur il-quddies, tmur għand il-qraba, bħalma jagħmlu l-insara kollha. Fuq kollox trid timxi mixja, hekk biss se jbattu l-uġiġħ ta' ras... - il-ġar ħadet pawsa qasira, imbagħad kompliet tgħid: - inqas minn siegħa minn hawn, nimxu fuq triq tal-bagħal, aħna ikollhom xi art u dar żgħira modesta ħafna bi kċina taħt is-saqaf u kamra oħra kemmxejn niedja li tista' tintuża bħala kamra tas-sodda fis-sajf. F'din l-art hemm il-pjanti tal-ġellewż, it-tin, il-mandolin, in-nisel, l-għeneb, iż-żizzoli, it-tuffieħ, il-langas, iż-żebbuġ, insomma kull ħaġa tajba mingħand Alla.

Kif tafu, wara l-mewt ta' ħu, għandi nieġu ħsieb iz-zija u ma nistax nieġu ħsieb aktar il-kampanja, u għalhekk ħsieb li nbigħha. Għaliex ma tixtrih? B'hekk martek ikollha l-opportunità tieġu n-nifs ta' arja tajba... Fil-bidu z-ziju Michele eżita iżda mbagħad mar iżurha u kien ukoll konvint li jixtrih. F'qasir żmien ġie ffirmat il-kuntratt u l-propjetà saret tiegħu. B'hekk, id-dehra ta' Vittorio Emanuele III, dejjem aktar għaqli u traditur, ippropona liz-zija Antonia: - titgħallem taqbad it-tin u tħallih jinxef. Meta jkollok taħsel il-ħwejjeġ tinżel ix-xmara u tieġu l-ilma meħtieġ għax-xorb u t-tisjir billi tħaffer toqba fir-ramel biex tippurifikaha.- Nistgħu nirtiraw biex ngħixu fil-kampanja: Jiena naħdem bħala mastrudaxxa għal il-familji li jgħixu fl-irħula fil-qrib ta' San Basilio, Vallancazza, Badiavecchia u Piano Vigna. Ikun skomdu fixxitwa meta x-xmara tintefaħ bl-ilma imma jien se negħleb dan l-ostaklu. Int, min-naħa l-oħra, tkun tista' tgawdi l-kampanja. B'ħarsa mnaqqsa, iz-zija Antonia, għal darb'oħra, għamlet kif kienet ordnata: - Cuomu tu voi, eu fazzu.- Kif trid, nagħmilha, wieġbet ubbidjenti l-fqira tfajla.

It-tieni Kapitolu - Minn din id-dinja

Fil-bidu tar-rebbiegħa tal-1936, it-tfajla fqira u zijuha Micheri marru joqogħdu f'Castrangia, fil-kampanja, ħdejn is-sodda tan-nixxiegħa. Fid-diversi rħulajiet ta' Badiavecchia, San Basilio u Vallancazza nxterdet il-kelma li kien għadu disponibbli u n-nies ċemplulu għax-xogħol. F'dawk iż-żminijiet kien hemm id-drawwa, anke jekk illum tista' tidher stramba, li meta kellhom bżonn mejda, tieqa, bieb jew gwardarobba, kienu jċemplu lill-mastrudaxxa u jilqgħuh f'darhom: improvzzatilu bank tax-xogħol u għamlu disponibbli l-injam meħtiegħ. Iz-ziju Michele ġab l-għodda u baqa' fuq il-post sakemm tlesta x-xogħol.

Sejħulu biex jaqta' siġra u ħallieha tinxef għal ftit snin. Iz-zokk tas-siġra mbagħad ġie mmuntat fuq ħajt. Il-mastrudaxxa żamm is-serrieq minn fuq u assistent taħt: "Serra serra mastro lascio che dumè fagimmo a cascia" (Serra jew surmast kbir ejjew nagħmlu s-sider għada).

Iz-zokk tas-siġra kien immuntat fuq ħajt. B'serrieq enormi kisbu t-twavel u b'dawn bnew twieqi, sodod u gwardarobbi. Biex jagħmel dan ix-xogħol qam fl-4 u telaq bil-haversack u l-labar tiegħu. Meta wasal id-dar tiegħu, il-klijenti offrewlu ħalib frisk bil-basla u biċċa ħobż. F'nofsinhar platt għaġin u biċċa ġobon. Mal-għabex waqaf jaħdem u tawh ħobż homemade bħala l-ewwel depożitu qabel ma jħallas il-kont nhar il-Ħadd f'Novara.

Għaddew ftit snin u t-tifel Turillu kien kiber u fehem minn naħa l-oħra li ma kellu l-ħsieb, għal xejn fid-dinja, li jqatta' l-kumplament ta' ħajtu iżolat fil-kampanja. Kien tgħallem is-sengħa ta' missieru iżda ried jispeċjalizza u jsir cabinetmaker. Irnexxielu jikkonvinci lil missieru biex jibgħatu f'belt fejn kien hemm il-possibbiltà li jitgħallem dik l-arti. Mar tgħix Catania u wara sentejn apprendistat sar tajjeb ħafna, ħassu lest li jagħmel dak ix-xogħol, u peress li issa kellu dsatax-il sena ħaseb li kien wasal iż-żmien li jibda familja tiegħu. Għal snin sħaħ kien jaf bint ragħaj u ddeċieda li jiżżewweġ iżda mar kontra x-xewqa ta' zijuh Micheri li kien irid li ibnu jiżżewweġ mara tal-kasta tiegħu. F'dawk il-jiem, inkredibbli, imma kien hekk: għal sengħa li jiżżewweġ bint ragħaj kien sors kbir ta' diżunur. F'daqqa waħda nqala' kunflitt kbir bejn missier u ibnu li mbutta lil Turillu biex definittivament jinqala' minn missieru u minn ommu. Mal-familja l-ġdida tiegħu telaq mill-pajjiż u mar jgħix Como fejn għamel fortuna permezz ta' xogħolu.

Iz-zijiet ma kellhomx tfal, allura, mat-tluq ta' Turillu, baqgħu definittivament waħedhom. L-aktar persuna li sofriet minn dan l-iżolament kienet iz-zija Antonia li qattgħet il-jiem sħaħ tittellem mal-għasafar, dubbien u nemus li jdawru madwarha. F'dak l-għar fil-kampanja ma kellu ċ-ċans ikellem lil ħadd. Biss fl-okkażjoni ta' festi importanti bħall-Milied, l-Għid jew il-festa tal-Madonna Assunta f'nofs Awwissu li seta' jmur il-belt iżur ommi. F'waħda minn dawn iż-żjarat, wara li ilmentat għal żmien twil dwar il-kundizzjoni tagħha, ipproponiet lil oħtha: - Għażiż Tereża, innutajt li għandek wisq x'tittratta ma' żewġt ibniet ċkejknin, afdali lil Concetta biex tkun aktar liberu li tiddedika ruħek liċ-ċkejken. Se neħodha fil-kampanja fejn l-arja hija aħjar u se tagħmel il-ġid tagħha - Ommi inizjalment ma kinitx ċerta iżda mbagħad, bħal dejjem, minħabba l-karattru tagħha faċilment kundizzjonat, wara l-insistenza urġenti ta' oħtha qablet.

Għalija bdiet il-kalvarju. Probabbilment kienet ġurnata sħuna, beda s-sajf tal-1938, kelli sentejn u zija ġiet tiġbidni. F'borża tad-drapp poġġejt blouse, żewġ pari qliezet ta' taħt u ma kontx konxju minn dak kollu li tlaqt mid-dar

tiegħi. Kont tant żgħir li ma stajt ninduna li dakinhar kienet se tibda l-Via Crucis tiegħi. Segwejna l-mogħdija tal-bagħal sakemm wara nofs siegħa jew forsi aktar wasalna f'dan il-post solitarju bl-isem ma tantx serħan il-moħħ ta' Castrangia (Cassandra!) kważi bħallikieku biex inbassru sfortuna, insomma l-isem kien diġà pjan sħiħ, anke jekk Ma stajt nirrealizzaha dak iż-żmien. Ir-raġel għall-bidu laqagħni tajjeb, iz-zija kultant xtratli xi ħelu biex nirbaħni l-għotja tiegħi u meta akkumpanjani Novara biex inżur ommi dejjem qaltli b'insistenza li m'għandix immur lura d-dar imma kien aħjar li trabba magħha li kienet waħedha u li kienet se tkun ommi. Ma stajt nagħmel xejn ħlief nobdi.

Sadanittant, missieri reġa' lura minn Sardinja, baqa' ġimgħa biss, biżżejjed biex inqabad tqila lil ommi, u reġa' telaq. Kien l-1939 u s-sena ta' wara twieldet Antonietta. Għadni vagament niftakar li zija Antonia ħaditni Novara biex nara lil ommi u rajt lil oħti għall-ewwel darba. Xtaqt nibqa' d-dar biex nilqa' liċ-ċkejtna Antonietta imma iz-zija, aktar u aktar fil-kontroll ta' ħajti, riġida daqs suldat, qaltli: - Turnemmu d-dar, nagħmlek kawża sabiħa - (Ejja mmorru d-dar, nagħmel inti pupa sabiħa).

Meta wasalna fix-xack poġġa "causitta" mimli b'għajnejja ħomor miżbugħin u tal-biża' f'idejja. Bżajt. Kien perijodu li fih kont dejjem nibki għax ridt immur lura Novara għand in-nannu u ommi imma ma kien hemm ebda mod kif tikkonvinci liz-ziju Antonia: qalbha kienet imwaqqfa u trux għal kull ilment tiegħi. Fl-ewwel tliet snin qattajna ħafna ħin fid-dar tal-kampanja f'Castrangia, fejn ma kienx hemm ruħ ħajja, rari biss kienu jidhru l-vaganzi fid-djar imxerrdin madwar.

Il-Ħadd morna r-raħal u żort lil ommi, lil ħuti ċ-ċkejtnin u lin-nannu tiegħi. In-nannu kien raġel sabiħ bil-mostaches. Ġarr miegħu snuffbox li kultant xamm. Fix-xitwa kien jeħodni taħt il-mantell u jeħodni l-pjazza biex nixtri xi ħelu u jduq l-inbid fit-taverna "Sciancaditta" ta' fuq l-isptar. Filgħaxija ergajna lura Castrangia.

Xi filgħaxija iz-ziju kien imur jipprova mal-banda, fejn daqq it-trombon, imbagħad waqaf jixrob fit-taverna u reġa' lura fil-kampanja vivaċi. 500 metru minn Castrangia beda jsejjaħ "Concettina, 'ntoia...". Sadattant, id-dar, iz-zija kienet ippreparat il-borma tal-fuħħar biex issaħħan l-ilma fuq it-tripod. F'nofs it-tisjir kellu kuċċarina ilma jagħli mferra, forsi biex jarmi l-inbid. F'taġen tal-ħadid iz-zija ħejjiet il-basla bit-tadam biex tħawwad l-għaġin. Il-basla kienet imsajra biżżejjed u ġagħlitni tirremetti. "Kul, inkella nieħu ċ-ċinga u nagħtikom l-iġsma...".

F'dawk il-jiem mara ta' oriġini Venezjana kienet il-qabla ta' San Bażilju. Meta x-xmara kienet fl-għargħar fix-xitwa, iz-ziju Michele ġarrha fuq spalltu (a ciancalea) biex jagħmel ix-xiri mill-ispizerija f'Novara. Waqaf id-dar u qal "Antonia, agħtiha xala, kiesaħ". Miskina zija, ma nafx jekk fehmitx li kienet il-maħbuba ta' Michele.

Issa kelli ħames snin, iżolat fil-kampanja, mingħajr ma tkellimt lil ħadd kont sirt bħal annimal selvaġġ. Jien kont mistħija b'kulħadd. Meta morna Novara ħbejt għax kont nibza min-nies. Il-ġirien indunaw din it-trasformazzjoni u għalhekk taw liz-zijiet biex jibagħtuli l-kindergarten. Fortunatament iz-zijiet kienu konvinti. Għalhekk, filgħodu, iz-zija baġtet liz-ziju Michele biex jixtrili gallettini u tpoġġiha fil-basket tat-tiben abjad li kienet tani n-nanna tiegħi. Flimkien mal-gallettina poġġa bajda friska. Akkumpanjani sal-mixtla li tinsab ħdejn l-abbazija tar-raħal. Meta s-soru fetħet il-bieb biex tilqagħni, bdejt ngħajjat. Bil-biża' xeħet il-basket mal-art, il-bajda tfarrket u ħalliet ħmieġ ma' l-art kollha. Iz-zija kkastignitni billi taqbadni sew u ħaditni lura d-dar. Allura l-ewwel jum tiegħi tal-kindergarten sar l-aħħar tiegħi wkoll.

Ġara, minn meta kelli erba' snin, li ziju kien jgħid: - Concettina, mur Novara u ġibli xi carmieri (tranquilizers) għall-uġiġħ ta' ras. Jiena niġri mal-moġħdija tal-baġħal bħal inmsa, għaddejt mid-distrett tal-Greco, ġieli nieqaf ħdejn il-funtana biex naqta' l-għatx, u wasalt fl-ispizerija "du Surcittu". Hu, l-ispizjar, stagħġeb u qal lil sħabu li fi żmien qasir kont sejjer lejn u minn Novara bħal

sajjetta. Ta' ħames snin ħadt Barcellona minn qrafa imbiegħda. Hemmhekk rajt u smajt b'sorpriża kbira għall-ewwel darba... ir-radju! Morna wkoll ħanut biex nixtru biċċa drapp tal-kulur tal-piżelli. L-assistent tal-bejgħ ippropona: - Ixtri wkoll il-kappell u x-xalpa bajda. Fl-aħħar kienu konvinti u l-assistent tal-ħanut ta' żewġ scraps b'xejn ta' satin blu tleqq u blu ċar. L-għada ħadna d-drappijiet għand ommi li għamlet il-ħwejjeġ fi ftit jiem. Nhar il-Ħadd kont inħossni l-bniet tal-markiżi u l-baruni ta' Novara.

Fix-xitwa tal-1941, f'nofs il-gwerra, missieri, wara li temm xogħlu f'Sardinja, iddeċieda ma' ħabib tiegħu li jfittex il-fortuna tiegħu f'belt tat-Tramuntana u li jgħix billi jerga' jibda l-impjieg l-antik tiegħu bħala cobbler. Fl-arja kien hemm is-sensazzjoni li ommi riedet tingħaqad ma' missieri u jien inkwiet b'dan, tant li xi darba tkaxkar taħt is-sodda tagħha, neżejt u osservajt iż-żewġ ħbub tar-ross, b'żiežel futuri bil-qxur għax iż-zija. qatt ma ħaslitni. Ħaduhom b'mod vjolenti. Niftakar li rajt demm għax kont wegġajt lili nnifsi. Ergajt poġġiet il-flokk tal-kanvas li kien meħtieġ lejl u nhar, imbagħad il-libsa, u ħadd ma nduna.

Qabel ma telqet, l-omm ippruvat titlaq mid-dar tan-nannu fl-ordni, peress li l-povru tħalla waħdu. Ħaseb biex jinstalla dawl elettrici, dak iż-żmien prerogattiva tas-sinjuri. Preċedentement, "u lusu" kienet tintuża maż-żejt. Iz-ziju Michele kien inkwetat b'dan: ftit jiem wara ċempel min-naħa tiegħu lill-elettriku u qabadlu wkoll jinstalla d-dawl fid-dar tiegħu, u għalhekk meta mort ir-raħal jien ukoll ħadt pjaċir ftit dawl fuq it-taraġ wieqaf tal-injam. Meta kelli mmur it-toilet (a latrea), bażikament toqba sempliċi li kienet fil-pjan terran wara l-laboratorju tiegħu, dejjem kien hemm twiebet f'munzelli ħdejha, li ziju kien bena biex ikun lest f'każ ta' talba.

Fl-1 ta' Marzu 1942 filgħodu, liebsa satin blu bil-kmiem blu ċar, flimkien maz-ziju u n-nannu Tore, akkumpanjt lil ommi u lil ħutha ċ-ċkejknin fl-uffiċċju postali fi Piazza di San Sebastiano, jigiġifieri iva sal-tal-linja, li kienet teħodhom fl-istazzjon tal-ferrovija ta' Vigliatore. Oħtha Rosa ta' 4 snin ma

riditx titla' u zijuha, biex tikkonvinciha, qalilha: - jekk ma titlax timrad - (nagħmel fart darbtejn).

Jien, il-kbir, influwenzat minn zija, ma tlaqtx u bqajt Novara. Ma stajtx nieqaf nibki. Fittixt il-faraġ f'dirgħajn nannu. Hu wkoll tħalla waħdu u għal dik il-ġurnata bqajt miegħu biex inżommu kumpanija. Wara madwar għoxrin jum waslet l-ewwel ittra mill-omm li tgħid is-suċċess tal-vjaġġ. Il-papà kien sabha appartement komdu bl-ilma fid-dar u stufi tal-gass, xi haġa ġdida għaliha. Kompliet l-istorja, l-għada li waslet ċemplet parrukkier id-dar biex tagħtiha haircut tal-moda. Fir-raġal kważi n-nisa kollha kienu jilbsu xagħarhom twil b'tupe. Insomma, ommi kienet kuntenta u sodisfatta għall-ewwel darba f'ħajjitha. Fl-aħħar tal-istorja rrakkomandani liz-zija. Żgur li ma jimmaġinax it-tbatija tiegħi f'Castrangia.

L-għada li tlaqna, iz-zija Antonia ħaditni lura l-kampanja u qalet lil żewġha biex jixtrili l-ktieb tal-ewwel grad biex jgħallimni nikteb ħalli nkun nista' nattendi t-tieni grad f'Ottubru flok l-ewwel grad. Miskini: Ma stajtx nilgħab aktar, imma kelli nqatta' l-ħin tiegħi nikteb irkanti u numri. Kultant l-għalliema kienet tgħaddi minn Castrangia fi triqitha lura minn San Bażilju fejn tgħallem. Jisimha Maria, kienet bint kaptan li kienet taf iz-zija. Offriilha tazza ilma. Sadattant urejtha n-notebook u tatni karezza. Ħarget lapes ħamra mill-borża tagħha u kitbet "tajjeb". X'ferħ, x'hena nara lili nnifsi mfaħħar, li huwa straordinarju għaliha. Kuljum sirt iktar melankoniku, tlabthom biex jeħduni għand iz-zijiet u n-nanniet, imma zija qalet li ma kienx meħtieġ.

Beża' li stajt ngħidilhom kif ġejt trattat u mitmugħ. Fil-fatt l-ikel ma kienx biżżejjed għal tifla żgħira li kellha tikber u tiżviluppa: filgħodu tawni biċċa ħobż iebes bil-ġobon, f'nofsinar insalata tadam u żewġ żebbuġ. Filgħaxija, meta żewġha kien hemm, iz-zija Antonia sajret xi għaġin bi zalza improvizzata bbażata fuq basla nej. U jekk ma niekolx kont nirriskja li nieħu ħafna swat. Għall-varjetà, xi filgħaxija kien sajjar għaġin u fażola jew tip ta' polenta ratba u ratba. Fil-Milied, l-Ewwel tas-Sena, il-Karnival u l-Għid biss kienu joqtlu tiġieġ jew fenek. F'Jannar qatlu ħanżir li minnu kisbu salami u

xaħam pikkanti, iżda kellhom jiġu kkunsmati qatra qatra inkella ma jkunux biżżejjed għas-sena kollha. Kultant nhar ta' Ħadd iz-ziju kien jixtri xi trippa maħmuġa li, anki issa, sempliċement naħsibha, jew xi imsaren imrembel fuq fergħa tat-tursin, l-arzell, li mbagħad kienu moqlija. Kollha kienu ikel irħis għax skonthom m'għandniex inkunu ħela bħan-nanniet u tennewli: - Tara, dejjem ikollhom twaġen mimli zalzett u stockfish, jieklu u jixorbu. Irridu nibqgħu 'l bogħod minn dawk in-nies - qalu -. Żijiet beżgħu li qraba oħra jikkonvincuni biex ninsisti li ningħaqad ma' ommi u missieri fil-kontinent. Tant ippruvaw iġegħluni nobgħodhom li kultant, meta ltqajt magħhom, inpoġġi idejja fuq għajnejja biex ma narahomx.

Wasal Settembru u kelli nagħmel l-eżamijiet tad-dħul għat-tieni klassi. Iż-zijiet ħaduni fir-raħal, kkonsultaw lill-purtinara biex iżżomm għajnejk, lill-għalliem li kien ikolli fit-tieni grad u lill-għalliema tal-bord tal-eżami. Kollha ġabu bajd bħala rigal biex jiżguraw il-promozzjoni tiegħi. Qatt ma kelli kuntatt ma' dawk in-nies, il-klassi kellha diversi skrivaniji tal-injam b'żewġ postijiet bil-inkwells. Miegħi kien hemm bniet oħra li qed jagħmlu eżamijiet ta' rimedju. Ġegħluni nsolvi problemi ta' żieda u tnaqqis fuq il-blackboard. Kemm l-inkwells kif ukoll il-blackboard kienu kompletament ġodda għalija. Kont qed tħawwad bħal werqa bil-biża' u l-imbarazzament, ma kontx naf insolvi l-operazzjonijiet, għax iz-zija Antonia kienet għallmitni biss nikteb in-numri minn wieħed sa għaxra. Imbagħad talbuni nikteb sentenza, ffit ħsieb fin-notebook, imma ma kontx naf minn fejn nibda. Ladarba dawk il-messijiet spiċċaw, il-purtinar ħatni d-dar. Iz-zija staqsietha kif mar it-test u l-purtinara wieġbet li ma tantx marret tajjeb, iżda li l-ġudizzju finali kien f'idejn l-għalliema.

B'mod sorprendenti, ir-riżultat kien pożittiv u dħalt fit-tieni klassi: kont lest biex immur l-iskola, iżda qamet il-problema tal-fardal. Iz-ziju Michele kien mar il-ħanut il-ġurnata ta' qabel u xtara fdal ta' drapp iswed. Iz-zija Antonia għamlitli l-uniformi fi żmien ġurnata. Kienu meħtieġa aktar flus biex jinxtara l-folder. Iz-zijiet kellhom il-flus imma kienu ossessjonati bl-iffrankar u

għalhekk hu, l-agħar, għamel l-almu tiegħu u għamelni folder tal-plywood b'klipp tat-twieqi. Lanqas ma xtrawli pinna. Ziju bena waħda b'biċċa injama rqiqa b'ponta mwaħħla mat-tarf. Ma setgħux jissostitwixxu ż-żewġ notebooks u l-lapes u kellhom jixtruhom. Fl-1 ta' Ottubru 1942 iz-zija akkumpanjatni l-iskola. L-ewwel marret għand il-podestà biex titlob ċertifikat tat-twelid li l-iskola kienet teħtieġ għax kont barra mill-klassi. L-għalliema kienet mimlija qalb tajba u laqgħetni bil-qalb, imma bżajt minnha, forsi għax flok driegħ il-lemin tagħha kellha proteżi tal-gomma minħabba incident li seħħ meta kienet żgħira fil-fabbrika tal-għaġin ta' missierha. Ġejt assenjat sigġu fir-ringieli ta' quddiem. Sħabi l-ġodda, li s-sena ta' qabel ma kinux rawni, intrigati bil-preżenza tiegħi, gerbu bejniethom: - Għaliex dan qed jikkawża sicca-sicca? - (Min hi din it-tifla ċkejna?). Kont intimidat u mistgħija ħafna, ma stajtx niftaħ fommi u lanqas biss wegibt il-mistoqsijiet li l-għalliem saqsieni bi mħabba.

Jien kont tifel salvaġġ u ma kellix il-kuraġġ li nitlob biex noħroġ nagħmel il-pix, u ladarba għamilt il-pix. Mela meta wasalt id-dar iz-zija sawwtekni għax kellha taħsi l-libsa li xorta waħda ma kinitx tinxef fil-ħin għall-għada. Għaddew il-ġranet u reġa' ġara l-istess kull darba. L-għalliema, li saret taf biha f'nofs il-ġurnata, bagħtetni fit-tojlit, imma ġieli nsiet u ħadtha lura fuqi nnifsi. Sħabi tal-klassi injorawni u evitawni bħallikieku kont innikket mill-pesta u lanqas biss ippruvaw jagħmlu ħbieb miegħi.

Kienu jafu lil xulxin għax iltaqgħu fir-raħal, filwaqt li jien kelli nimxi kważi siegħa biex nasal id-dar fil-kampanja u għalhekk ma kellix opportunità li nsir ħbieb magħhom. Iż-zijiet kienu jiġu l-belt il-Ħadd biss biex jiltaqgħu mal-ħbieb u jqattgħu ftit sigħat kuntenti magħhom quddiem flixkun inbid. Iżda ħafna mill-ħin iz-zija baqgħet id-dar biex tirċievi ordnijiet ta' xogħol għal żewġha. Ta' sitt snin imxi tul il-mogħdija twila tal-bagħal għat-telgħa. F'nofs it-triq waqaft niġbor mazz vjola mdawra bil-weraq biex noffri lill-għalliem.

Wasalt l-iskola eżawrit. Wara nofs in-nhar ergajt lura fil-kampanja akkumpanjata biċ-ċajpir ta' ċikali u xemx tisraq, mingħajr qatt ma ltqajt ma' ruħ ħajja.

Insakkart ruħi f'dik il-ħobża u bqajt waħdi biex niffantastika miegħi nnifsi f'dik l-atmosfera mhux serena biz-zija ssir dejjem aktar stretta miegħi. Iz-ziju, ladarba spicċa x-xogħol, kważi dejjem kien jieqaf ħdejn it-taverna u kien lura d-dar tard bil-lejl, dejjem fis-sakra. Ġieli, aktar imqaxxar mis-soltu, kien jintilef u ma jergax lura d-dar. Iz-zija tiegħu u xi ġirien marru jfittxuh f'nofs il-lejl tul ix-xmara bid-dawl tal-fanali. Meta sabuh waqa' mal-art ikkonvinċuh imur id-dar.

Sadanittant, ma stajt nagħmel xejn tajjeb fl-iskola. Fl-aħħar tal-ewwel kwart l-għalliema qassam ir-rapport cards, imbagħad bl-insinji faxxisti u sfortunatament bis-sugġetti kollha insuffiċjenti: ir-rapport card tiegħi kien l-ifqar fil-klassi. Biex ninkoraġġixxi liz-zija għeditilha li r-rapport cards l-oħra kienu bħal tiegħi wkoll u zija kważi ħadet il-lixka. Għalhekk jum wara l-ieħor sibt kuraġġ waħdi u fil-klassi ppruvajt nagħmel ħbieb ma' xi sħabi tal-klassi. Ridt nersaq lejhom, imma eskludewni mill-konversazzjonijiet tagħhom, forsi għax f'għajnejhom kont tifla fqira tal-pajjiż.

Kapitolu tlieta - Logħob fuq ir-ramel

Fis-snin li tqatta' fis-solitudni f'Castrangia, iż-żmien qatt ma għadda għax l-unika ħaġa li tista' tagħmel kienet li tisma' l-għasafar il-ġurnata kollha u fis-sajf iċ-ċajp tas-ċikali, meta s-sirocco kien jinżel mill-baħar. Tul il-mogħdija taż-żigżag tal-kurrent u taw in-nar il-wied. L-annimali tal-kampanja kienu ħbieb tiegħi. Allura qattajt il-ħin tiegħi niffantasizza. Bnejt dinja tiegħi stess nibda mill-figuri li dehru lili fl-isfond tas-sema jew fost il-friegħi tas-siġar: annimali selvaġġi li tkellmu, kavallieri li ħejjejt fuq tarf il-Blata ta' Saver u mbagħad ma' tiegħi. setgħat maġiċi għamilthom jaqgħu, rajthom meqruda mill-biża'. Imbagħad biddilt il-Blata f'dragun li f'daqqa waħda inqala' mill-muntanja u, itir għoli, xerred it-terrur mal-kampanja. Ittrasformajt is-sħab, li saru dgħajjes li jtajru u sirt fis-sema naħseb li mmur lil hinn mill-baħar imbiegħed, fejn ommi u ħuti kienu qed jistennewni. Granċijiet li ħarġu mill-ilma tan-nixxieġha u nefħu sakemm ttrasformaw f'annimali ġiganteski li saħansitra ħarġu mill-għeruw il-pjanti hekk kif avvanzaw fix-xatt.

Xi drabi kont ftakar fil-wiċċ spjaċevoli taz-zija Antonia. Ma tħobbnix, ma tħobbnix u kont ddejjaqni: ommi kienet fdatni f'idejn oħtha imma kienet wegħditni wkoll li xi darba tiġi ġġibni: għalhekk ħafna drabi kont nitla' fis-siġar, skennjat l-orizzont, bit-tama li naraha tasal fuq dahar ta' żiemel abjad ma' missieri. Fl-irħula fil-qrib ta' San Basilio u Vallancazza l-irġiel kienu telqu

kollha. Kulma baqa' kienu nisa, tfal u ftit anzjani. Kienu rħula siekta li l-ħajja bilkemm tmiss. Iż-żmien kien waqaf u n-nies emmnu li kollox kien se jinbidel, li xi darba, ladarba tintemm il-gwerra, iċ-ċivilizzazzjoni kienet se tagħmel id-dħul trijonfali tagħha f'dik is-swat ta' djar imxerrda, mejta u mħawwda. Xtaqt ikolli ħbieb, inkun naf li ma kontx waħdi u abbandunat, inkun nista' nħares, inkun naf li nista' nieħu kenn fid-djar ta' din jew dik il-persuna. Lanqas kelli dritt ngħid li kont bla familja, li l-ġenituri tiegħi kienu 'l bogħod fuq ix-xatt oppost tal-baħar, lil hinn minn dak il-blu bla tarf, li bejni u bejni kien hemm bħal muntanja għolja u impassabbli. Minflok kont imġiegħla ngħix maz-zija li ttrattatni ħażin. Meta ħsibt dwarha u rajtha tidher, irritatni b'dik il-vuċi shrill u brutali. Leħen magħmul biex jgħajjat, jgħajjat, insult u abbuż.

Anke l-annimali kienu jibżgħu minn vuċi tiegħu. Ma' żewġha biss niżlet l-crest tagħha u l-volum tal-vuċi tagħha nbidel għal kollox, trasformat f'bejta ta' nagħaġ. Iz-zija ħasbet li tifla żgħira mhix kapaċi tifhem dak li qed jiġri madwarha. Mhux biss fhimt kollox, imma, barra minn hekk, ma bqajtx sieket jew passiv. Kienet battalja kostanti. Taqbida bla tarf u eżawrjenti. Kultant kont naħseb fil-futur: kienet xjuħija u bla sahha, kont żgħira u b'saħħitha, imma minkejja kollox ma kontx nittrattaha ħażin, ma kinitx parti min-natura tiegħi.

Ġieli kont nersaq qrib ix-xmara fejn kont insib nies se jaħslu l-ħwejjeġ, biex jagħmlu l-ħasil, jiġifieri jaħslu l-lożor u l-kutri, l-ewwel jixxarrbu kollox fl-irmied. Jew meta, wara l-perjodu tat-tqattigh, ġew biex jaħslu s-suf tan-nagħaġ u nixxfuh fix-xemx biex ibajdu u mbaġħad jużawh biex jimlew is-saqqijiet tas-sodod. Mort niġbor il-qxur li kien baqa' bejn il-ġebel fuq ix-xatt u lbist bihom il-pupa tar-rag tiegħi. Meta ma kontx naf x'għandi nagħmel, bdejt nerfa' l-ġebel fuq ix-xatt tax-xmara fit-tfittxija tal-gambli, għamilthom b'ħila b'swaba' fuq rasi, biex nevita li d-dwiefer tagħhom joqros subgħajli. Ħadthom id-dar u filgħaxija meta iz-zija xegħlet in-nar inkaljejtthom u kilthom: għalija kienet ikla speċjali. Xi drabi flok grancijiet, malli l-ġebbla tneħħiet,

żringijiet żgħar imwerwrin sparaw 'il fuq b'qabża vertikali, u ġagħluni naqbeż bil-biża'. Ғsibt li kienu sħabi tal-logħob u ġieli anke ddispjaċini li kelli mmur, ғallejthom waħedhom fid-dlam il-lejl kollu. Meta kelli nirritorna d-dar filgħaxija sejjaħt b'lehen għoli liz-ziju Michele, ғadt vantaġġ mill-eku li nħoloq fil-wied. Xi drabi fis-sajf meta kien hemm il-familja Scardino li kienet toqgħod f'dar aktar 'il fuq il-wied, kont immur inżurhom. Lgħabt ma' Mimma li kienet l-iżgħar fost l-aħwa.

Goofy kien jibni siggijiet u mwejjed għall-pupi. Kemm kien sabiħ li tqatta' ffit sigħat fil-kumpanija. Filgħodu ċempluli meta marru fuq in-naħa l-oħra tax-xmara biex jieħdu l-ħalib. Kellhom il-barmil x'jimlew, "Concettina" kienet kuntenta tarah jaħlibha. Sid il-baqar, Micca a Cappellea, ғasra minni u offrietli nofs tazza. Fid-dar taz-zija konna naraw il-ħalib darbtejn fis-sena: meta kienet tagħmel il-gallettini u fl-Għid meta tħejji l-gamiam bil-bajda taċ-ċrieket ikkulurit. Meta l-ħalib mgħolli xkumajt l-aħħar ffit minnu. Fil-kamra tad-dar tal-kampanja kien hemm is-sodda taz-ziju, jekk tista' tissejjaħ sodda, bit-twavel imqiegħda fuq żewġ trestles tal-ħadid b'saqqu tat-tiben, peress li kienu ғallew dak taż-żiemel f'Novara. Kelli norqod fuq saqqu tat-tiben b'kutra militari antika biss fuq nett, żejtnija u mifruxa. Mort torqod bi qmis tal-kanvas li kont nilbes anke matul il-ġurnata mingħajr qliezet ta' taħt. Mhux possibbli niddeskrivi l-bard li kont inbati kull lejl. Meta kienet ix-xita, kellhom jitpoġġew kontenituri biex jiġbru l-ilma li ppenetra mis-saqaf. Jekk kelli bżonn nagħmel pipi bil-lejl, kelli nitlaq mid-dar u nagħmilha ғdejn it-tarġa. Kieku ma rrealizzajtx, għaliex kont qed noħlom, u kont nagħmilha fuq is-saqqu tat-tiben, filgħodu wkoll nieħu ғafna swat. Iz-zija Antonia wkoll marret torqod liebsa l-istess qmis li kienet tuża matul il-ġurnata, filwaqt li z-ziju Michele indawwar bħalma għamlet ommu.

lċ-ċerimonja ta' l-irqad saret skond ir-ritwali tas-soltu: l-ewwel mort torqod, imbagħad kien imiss liz-zija, imbagħad iz-ziju neħħa l-qliezet u l-ħwejjeġ ta' taħt tal-kanvas strixxi. Bil-flokk pjuttost maħlul li libes matul il-ġurnata mar lejn is-sodda u tefa l-lampa taż-żejt imqiegħda fuq mejda mal-ħajt. Jien, li

kont hażin, ippretendi li ma nħarisx u nħarreġ xorta waħda: meta nxeħet biex titfi l-fjamma rajt is-siluwett tiegħu proġettat mal-ħajt, bħal dell Ċiniż, bid-ding-don imdendel. – Oh, kemm hu sabiħ! – qal, għax l-inbid kollu li kien xorbu tant jaħraq. Ħdejn is-sodda tagħhom kien hemm żewġ brieret, jiġifieri żewġ basktijiet kbar tal-qasab fejn kienu jżommu t-tin imnixxef. Kistuhom bi ċraret maħmuġin u żejtni u fuq tal-aħħar kien hemm il-ħwejjeġ ta' taħt nadif taż-ziju. F'kaxxa ħdejn is-sodda tiegħi żammew ħobż u xalpa li kienu jgeżwru ma' rasi meta kont immur l-iskola fix-xitwa, ħwejjeġ ta' taħt u ta' zija. Kont nużahom biss nhar ta' Ħadd meta konna mmorru l-quddiesa f'Novara. Żijietni qalu li m'għandniex nilbsuhom fil-kampanja għax konna nilbsuhom inutli.

F'Jannar qatlu l-ħanżir. Huma ħejjew xi zalzett u mmellaħ ix-xaħam. Is-saqajn mgħollija kienu ppreservati f'borma tat-terracotta mgħaddsa fil-lardu. Ġeneralment kienu jittieklu f'Mejju mal-fażola friska għax tradizzjonalment ma setgħux jittieklu qabel. Darba, kien April, staqsejt liz-zija dwar dan għax kont bil-ġuħ ħafna u ma kontx naf x'se niekol mal-ħobż. Iz-zija bdiet tgħajjat li kont miġnun. Ġurnata waħda waqt li kont qed nirritorna mill-iskola, iltqajt ma' Ofelia ma' oħtha tul il-mogħdija tal-bagħal. Kienu tilfu lil ommhom u kienu rritornaw ma' missierhom minn Franza.

Kienu ħafna iktar pallida minni, ħasra bihom u għedtilhom: idħol fejn noqgħod, f'dan iż-żmien iz-zija ħierġa tieħu l-ilma, fil-forn hemm borma bl-ikel, ħuduha, itimgħu infuskom imma aghmlu t tgħid xejn allura lil xi ħadd.- Huma rringrazzjawni u, misjuqa mill-ġuħ, segwew il-parir tiegħi mingħajr eżitazzjoni. F'Mejju, meta z-zijiet kienu sajru l-fażola, marru jiġbdu s-saqajn tal-ħanżir u minflok sabu biss il-borma bix-xaħam: naturalment ħasbu li kont jien, għal ħafna jiem ħarġu kontrija biex iħallsuni. Dak id-darba ħassejtni kburi ħafna għax għall-ewwel darba kelli s-sensazzjoni pjaċevoli li rbaħt battalja kbira kontra r-regħba tagħhom. Minħabba n-nuqqas ta' iġjene, il-briegħed isaltan bla tfixkil mad-dar kollha. Bil-lejl għonquli għonqi u zija kull filgħaxija xeħtni biż-żejt taż-żebbuġa biex ma tħallix li l-briegħed jirdgħu

demmi. Filgħodu għonqi qisu kien miżbugħ. Bħaz-zija, kelli wkoll il-qamel, peress li ma drajtx naħsli rasi. Mill-banda l-oħra, iz-zija kienet tgħawweġ xagħri u tiših bl-ilma u zokkor biex iżzommu stil.

Sħabi tal-klassi, min-naħa l-oħra, kienu dejjem nodfa. Lanqas l-ifqar minnhom ma kien maħmuġ daqsi. L-għalliem ukoll ikkontribwixxa fix-xogħol tal-emarginazzjoni billi mbottatni minn kulħadd għall-aħħar skrivanija. Ġismi kien maħmuġ indeskrivibbilment. Flassuni fix-xmara darba fis-sena, fl-okkażjoni tal-festa ta' Ferragosto, l-aktar importanti fil-belt. Darba waqt li kont qed naħseb f'ommi, kelli xi seba' snin, waqajt fl-irmied jagħli tal-brażir. Faraqt idi l-leminja u zija ma ħaditx għand it-tabib, imma kkuratni bil-ħxejjex kuljum. Kelli żewġ bzieżaq simili għal żewġ bajd tal-gamien, għajjat bl-uġiġħ imma hi qatt ma ċaqlaq. Jien qisni qed niġi mdendel mill-ġrieden.

Irkuprajt mirakulużament wara ftit xhur u għad għandi s-sinjali tiegħu. Waqt l-iskola, waqt li kont fuq il-gallarija f'add wieħed, tifla żgħira li kienet niezla staqsietni jekk irridx immur magħha għal-lezzjoni tal-katekiżmu ta' Miss Vincenzina. Ma kontx naf x'kien għax iz-zija ħadtni l-quddies biss fl-aktar festi importanti, ma fhimtx x'inhum t-tifsira li mmur il-knisja. Faċċata tad-dar tagħna kien jgħix qassis, Patri Buemi, imma ftit li xejn iltqajt miegħu u ħarist lejha b'qalbhom. Iz-zija tennietli ad nauseam: "Jekk titkellem miegħu, dak il-qassis jaqtagħlek ilsien". Madankollu, tlabt u b'mod mhux mistenni akkwistajt permess biex nieħu lezzjonijiet tal-katekiżmu. Mill-ewwel ħassejtni komdi f'dak l-ambjent. It-tfajla tatni ktejjeb u gazzetta. Fassejt ferħ immens nisma' dwar Ġesù. Ġurnata waħda qalli li kien se jhejjini għall-Ewwel Tqarbina tiegħi. Tkellimt dwarha d-dar u qaluli li kont għadni żgħir wisq. Jien wegibt, gideb, li l-bniet kollha fil-grupp kienu jagħmlu dan. Fil-verità kienu diġà ġew ikkonfermati, madankollu jien u ż-żagħżuġha bqajna naqblu u ffissaw id-data mas-sacerdot ta' San Nicola: il-jum ta' Corpus Christi.

Inqalgħet il-problema tal-libsa bajda, iżda xi ħadd informa liz-zija li s-sorijiet kienu qed jikruha. Wasal il-jum tant mistenni: filgħodu akkumpanjani sas-sawm tal-knisja. Fassejt li t-tfajliet l-oħra kienu hemm għax qatt ma kienet

ħadet l-inizjattiva li tikkuntattja lis-sinjura tal-katekiżmu. Meta rrealizzajt li kont waħdi, insulentatni: "Gdiddieb, rude." L-għalliem tiegħi kien ukoll il-quddiesa dakinhar filgħodu ma' nies oħra. Xi nisa preżenti kkalmawha. Il-qassis wasal u ħani minn idi u ħadni fis-sagristija għall-qrar. Qalli kliem sabiħ li qatt ma kont smajt qabel. Ħassejt li qed itir lejn il-Ġenna u għidt bejni u bejn ruħi: "Mhux veru li s-saċerdoti jaqtgħu l-ilsna, anzi jafu jifhmu t-tbatija ta' tifla żgħira". Kieku stajt kont ingħannaq u nbewstu bil-ferħ.

Ġiegħli ngħid ħames Hail Marys bħala penitenza u ergajt lura fis-siġġu tiegħi. Iz-zija mill-ewwel staqsietni dak li kont għedt lis-saċerdot li dam hemm tant, u jien għedtli: - Iż-żagħżugħa għallmitni li l-qrar hija sigrieta -. - Iva, imma trid tgħidli l-ewwel darba - insistiet l-arpija. Ebda mod. Kien hemm quddiesa, Tqarbina u meta noħroġ ġagħluni nbews id ziju u ngħid: "Jekk jogħġobni tberikni". Bdejt man-nannu, dejjem l-istess frażi, imbagħad mort il-qraba kollha. Iz-zija Gaetana tatni ktejjeb. Kont bil-ġuħ, imma ħadd ma offrel ikel. Ġeneralment, ladarba tintemm iċ-ċerimonja, kienet id-drawwa li tmur il-bar biex tieħu l-granita bil-gallettini, iżda kienu meġhluba mill-manija tas-salvataġġ: f'nofsinhar nieklu platt għaġin u wara nofsinhar morna għand il-fotografu għax. il-qraba ssuġġerew li jintbagħat ritratt tal-omm.

Jien kont lestejt it-tieni klassi u għadda b'marki baxxi ħafna. Dik is-sena kellna noqogħdu fil-kampanja s-sajf kollu. Oġġezzjonajt: - Almenu l-Ħadd irrid immur il-quddies u nżur in-nannu li hu waħdu -. Kien raġel tajjeb ħafna, ibati mill-ażma. It-tifla ttraskurawh, parzjalment minħabba traskuraġni, parzjalment għax kienet ikkundizzjonata minn żewġha, li dejjem kien irrabjat mal-ġirien, qraba u kunju.

Ħadt il-londri biex naħsel u ħadtha liż-zija bil-moħbi mingħand Michelillo inkella jkun hemm inkwiet. Lanqas ħass mħabba lejn missieru: darba waħda min-nofs nisa tiegħu ġiet Castrangia tgħidilhom li miet. “Jekk ma titlaqx, nagħtik f’ħmar,” qalilha hu.

Meta kien hemm festa fir-raħal, il-membri tal-banda mużikali ġew offruti l-“pezzo duro”, ġelat hekk imsejjaħ minħabba l-konsistenza partikolari tiegħu. Iz-ziju Michele, qatt ma kien ċar jekk għax ma kienx jogħgobni jew għax kien immexxi għal ġest mhux tas-soltu ta’ ġenerożità, meta rani ngħaddi sejjaħli: “Concettina, ejja ħu l-ġelat”. U għalhekk ħadt l-opportunità biex ingawdi, f’dawk l-okkażjonijiet rari, xi ħaġa tajba.

Ftit tal-ħin ilu Dr Cosentino minn Baceno fakkarni f’dettall li kien intilef fil-memorja tiegħi. Waqt li l-banda daqqet fit-toroq tal-belt, it-tfal ippruvaw jingħaqdu mal-parata. Izda sabiex tiġi ġġustifikata l-preżenza tagħhom kien meħtieġ li “tagħraf” membru. Biex jipprova dan, kellu idu fil-but tal-ġakketta. B’hekk segwejt lil ziju Michele, filwaqt li Gianni Cosentino, iben għalliem tal-iskola elementari u bla missier, żamm idu fil-but tal-kap tal-grupp.

F’nofs il-gwerra, f’Novara bdew jaqgħu xi bombi. Kulħadd ħarab u xi konoxxenti ħadu kenn f’Castrangia magħna. Għalija kienet festa għax stajt inkun fil-kumpanija. Kultant tista’ tisma’ t-tisfira ta’ shrapnel. Waslet ukoll l-aħbar traġika li iben is-sid tal-pastizzerija ta’ Orlando tqatta’ b’bomba. L-omm f’Domodossola, tqila għar-raba’ darba, baqgħet waħedha ma’ Rosa u

Antonietta. Missieri kien ġie msejjaħ lura Sqallija biex ikun Bersagliere. Ftit xhur wara li telaq sar jaf li ommu kienet welldet tifla ċkejka jisimha Emma u li kellu l-possibbiltà li jirritorna d-dar peress li kien mistenni li jkun eżentat b'erba' itfal.

Sfortunatament, meta wasal Domodossola sab sorpriża qarsa: Emma kienet waqfet tgħix wara 12-il jum. Jumejn wara kellu jirritorna fuq quddiem. Ftit xhur wara – kien il-perjodu ta' incertezza u instabbiltà wara t-8 ta' Settembru – irnexxielu jaħrab mis-servizz militari u mar lura Novara biex jistenna li tintemm il-gwerra biex jingħaqad ma' ommu. Fetaħ ħanut żgħir ta' żarbun. Kuljum kont immur narah. Mistma imma għaqli għall-età tiegħi, kelli l-intuwizzjoni li l-papà kien se jorqod ma' mara miżżewġa iżda ma' raġel militari. Ġurnata waħda dħalt fil-box office fit-triq għat-telgħa fi Piazza Bertolami. Il-persuna mill-ħanut li jmiss kienet qed titkellem mal-papà. Tfajt b'swaba' l-indiċi u n-nofs tiegħi u tipponta biex noħroġ għajnejn missieri li kien qed iqarraq fuq ommi. Il-proxxmu rnexxielu jżommni lura, filwaqt li missieri qal bi tbissima "Oħroġ in-negozju tiegħek". Fl-'44 twieled tifel ta' xagħru skur, ta' kaboċċi bħalu...

F'Badiavecchia n-nannu tiegħu marad bil-kanċer fl-istonku. Sibt il-permess miz-zija biex immur narah. Spiss niżel minn Castrangia u nimxi l-medda max-xmara. Niftakar lilu fis-sodda, paċifiku. In-nanna kienet għadha okkupata bil-ħanut u ftit li xejn setgħet tiddedika ħin għalih. Poġġitlu fergħa taż-żebbuġ f'idu biex iwarrab id-dubbien, imma hu mar għall-agħar u ma kellux aktar is-saħħa u jien keċċiehom minnu. Fit-2 ta' Novembru 1944 fl-età ta' 66 sena tellgħu l-Ġenna. Il-papà kien għadu Sqallija. Żijietu attendew ukoll għall-funeral.

Kultant irċevejt xi ittri mingħand ommi. Fl-'45 il-papà reġa' lura Domodossola u fl-'46 twieled ħu Giuseppe.

Kapitlu erba - Żejt, għanqbut u l-għajn

Il-gwerra kienet qed tigr mad-dinja kollha, il-komunikazzjonijiet kienu diffiċli, u ma għadniex nisimgħu mingħand Omm. Fortunatament, missieri kien għe mfakkar fi Sqallija fil-Korp Bersaglieri u meta kellu ftit jiem ta' libertà għe jżurni. Minħabba l-gwerra kien hemm ħafna nies fil-kampanja. In-nies spostati għeneralment kienu joqogħdu għal ħmistax-il jum, iżda mbagħad il-belt kienet fil-periklu tal-bumbardament u ppreferew jibqgħu fil-kampanja s-sena kollha.

Kultant kont nirkenn ma' dawk in-nies. Kien hemm familja b'erbat itfal li dejjem kienu ta' qalb tajba minkejja li ma kellhomx l-ikel. Rajt ir-regħba taz-zijiet li tant kellhom tin niexef u ma tahom lil ħadd: ħadt pumn sabiħ u għibthom bil-moħbi. Salvajt ftit mill-fażola li tawni għall-kolazzjon għalihom. Anke ħobż iebes: qatgħa li z-zija daħħlitli fil-but qabel tmur l-iskola qsamtha ma' dawk it-tfal u bi skambju tawni xi karta biex nikteb, għagħluni nilgħab fuq il-bandal u waħda minnhom bena gūgarelli, siggijiet u sodod għall-pupi li tatni lili u lil oħtha ċ-ċkejna, filwaqt li oħtha l-kbira għamlet pupi tar-rag għalina.

Ġara li għieli nżilt ix-xmara, fejn in-nisa mill-inħawi marru jaħslu ħwejjigħom bl-irmied, u bqajt hemm inħares b'għageb lejn in-nar mixgħul biex insaħħan l-ilma f'kontenitur imtella' b'żewg għebel kbar.. Qatt ma rajt liz-zija tagħmel

dawn l-operazzjonijiet. Kwazi qatt ma ħasel jew mar ix-xmara meta ħadd ma kien hemm biex ma jikxefx il-ħwejjeg żejtni u maħmuġin ħafna.

Drabi oħra osservajt lin-nisa li jxerrdu l-għażel minsuġ fid-dar fuq il-ġebel għal jumejn jew tlett ijiem. Xarrbuha u nixxfu taħt ix-xemx tixraq sakemm saret abjad. Iz-zija dejjem ċemplitli d-dar imma ippretendu li ma nisma. Matul il-gwerra, il-kunjata tagħha kienet ukoll irritornat minn Turin bi tifla ċkejkna. B'rispett lejn Salvatore, it-tifel tagħha, ġiet trattata bħal reġina. F'dak il-perjodu baqgħu fir-raħal u għall-okkażjoni iz-zija ħarġet is-sapun imwejjaħ, xugamani tal-bjankerija, dish dryer, tvalja u srievet biex tħalli impressjoni tajba. Minflok ġejt trattat bħal qaddej, mibgħut biex inwettaq l-inkarigi u ngħib l-ilma mill-funtana, għax li nibgħat mistieden kien ta' għajb.

Wasal il-Milied u, skont id-drawwa tat-Tramuntana, filgħodu l-għarusa ngħatat rigal sabiħ minn Ġesù Bambin lil bintha: sett sabiħ ta' qsari u platti għal pupa. Kont ferħan għaliha, imma fl-istess ħin kont nifqa' b'rabja peress li dawk l-affarijiet qatt ma kienu ġrawli. Kont qed nidgħajjef dejjem aktar. Kien hemm għeneb imma gwaj biex jieklu: kellhom jiġu ppressati għall-inbid. Tista' tiekol biss dik misruqa mingħand il-ġirien. Ġellewż ingabar iżda biex jinbiegħu. Kilt xi wħud bil-moħbi bħall-isquirils fil-boskijiet. Iż-zijietni xtraw il-ħalib biss fil-Milied u l-Għid biex jagħmlu l-gallettini u jien xkumat b'kuċċarina waqt li kien jagħli. Iz-zija rari kienet tipprepara għaliha bajd moqli. Spiss nittama li taqlih: - Ejja npoġġuha biex meta jkollna ftit u t-tbiid tgħaddi (kien żagħżuġ minn Messina li dawra mal-kampanja jiġbor il-bajd u jgħaddih bħala frisk) aħna jistgħu jbigħuhom u jiksbu l-flus -. Ġabar bajd għal xahrejn u mbagħad bieghu.

In-nies ta' Messina li xtraw il-bajd x'aktarx kellhom flieles f'idejhom. It-tin kellhom jieklu, ftit biss setgħu jittieklu, l-oħrajn kienu jitħallew jinxfu fix-xemx biex jinbiegħu jew jippreservaw għax-xitwa. Fix-xahar ta' Ottubru, filgħaxija kien isir qastan sabiħ. Kieku kien fadal xi wħud imqaxxra, ziju kien iħallihom fuq il-mejda fil-kamra ċkejkna (mhux fuq il-platt imma fuq it-tapit mibrux biż-żejt li jinżel mill-lampa) u filgħodu, meta jqum erba biex imur ix-xogħol, kien

iqumni u jagħtini l-qastan u jgħidli: “Int tiegħu kolazzjon”. Obdejthom u kilthom bil-ġuħ, iżda kellhom togħma taż-żejt u inevitabbilment tawni uġiġħ fl-istonku. Iz-ziju jiftaħar: - Inħobb in-neputija tiegħi, anke nħejjilha qastan meta jkun għadu tard bil-lejl -. Fir-realtà ziju kellu mibegħda f’għajnejh. Kultant kienu sofor, ħomor tan-nar meta jirrabja: anke jekk żgħar, dawk l-għajnejh invadew wiċċu. Kienu żgħar u fonda bħal toqob dojoq bil-mibegħda tferra 'barra minnhom. Sadanittant, id-diżinterija u d-dud rebħu. Kultant zija tatni kuċċarina żejt. Dan iżomm id-dud 'il bogħod, gerbet biex tikkonvinci ruħha... imbagħad bdiet bil-“prichentu”: - Mazzai un vermu gruossu quennu ià pagana, ùa u mazzu chi sugnu kollha Kristjan. Jew it-Tnejn tisma, jew it-Tlieta tisma, jew l-Erbgħa tisma, jew il-Ħamis tisma, jew Vinardì tisma, jew Sabutu tisma, matteia du jurnu tal-Għid u viermu sturdudu a tierra casca.-

(Qtilt dudu xaħam meta kont pagan u issa noqtlu bħala Nisrani. Nhar it-Tnejn il-Qaddis, it-Tlieta l-Kbira, l-Erbgħa Qaddisa, il-Ħamis il-Kbira, il-Ġimgħa l-Kbira, is-Sibt il-Kbira, filgħodu ta' jum il-Għid id-dud stordut jaqa' fl-art).

Ma nafx kif bejt.

Hawnhekk nifthu parentesi.

Għaddew ħafna snin u kelli uġiġħ fl-istonku. Mort nagħmel x-rays b'magni daqs kamra. Tawni ftit pap abjad biex nara jekk kienx hemm xi ulċeri. Sfortunatament, xejn ma seta' jidher. Ir-radjologu qal li kienet gastrite u tani xi palljattivi biex ittaffi l-uġiġħ. Wasalt sal-punt li ma stajtx nagħmel l-istonku mgħarfa ilma. Kelli madwar ħamsin sena. Paolo, ħabib ta' Armando minn Piacenza, ippropona li jeħodni għand speċjalista. Ġie wkoll għand Dr Mazzeo. L-istrument tal-gastroskopija ma setax jidħol lil hinn mill-gerżuma. “Ma nafx kif insalva lil din il-mara,” qal it-tabib, “il-piloru huwa magħluq.” In-nies kollha li kellhom il-gastroskopija telqu mill-kamra fuq saqajhom. Jien fuq stretcher b'IV. It-tabib ippreskrivili kura qawwija għal xahrejn. Meta

rritornajt l-istrument xorta ma għaddax. Kura oħra saħansitra aktar b'saħħitha għal tliet xhur.

Ħames xhur wara l-ewwel żjara l-istrument beda jkisser il-piloru. "Miraklu!" qal Dr Mazzeo. Ladarba tneħħa t-tubu huwa staqsieni ħafna mistoqsijiet biex nifhem jekk kienx kongenitali jew ikkawżat. Bdejt nibki: "Forsi kien iż-żejt li Zizi kien jagħtini kultant għad-dud". It-tabib poġġa jdejh f'xagħharu: "Żejt? U għadek ħaj!". Tkompli t-trattament, kultant irrepeti l-gastroskopija.

Grazzi lit-Tabib Mazzeo li salvati ħajti, issa snin wara nista' ngawdi l-ikel b'xi medicina ta' trażżin biss.

Meta xi ħadd iċempelha mill-gallarija, iz-zija baqgħet rasha ddur. Imbagħad tawha parir biex tieġu tazza żgħira ferroquine fuq stonku vojti. Hija kkonvinciet lil żewġha biex jixtriha u filgħodu tatni tazza wkoll.

Barra minn hekk, f'dik id-dar kienet ukoll isaltan is-supervja. Zijuh dejjem kellu wġigħ ta' ras mill-inbid li kien jixrob, iżda skont hu l-kawża kienet l-għajn ħażina ta' xi ħadd. Il-mara kellha tbiegħdu: ħadet platt bi ftiit ilma, fergħet ftiit melħ u qatra żejt u mbagħad bdiet bil-prichentu għall-uġigħ ta' ras: - Oglu biriditto, oglu santissimu, ejja f'din id-dar u ħarba lil dan. morocchju, oglu biriditto, oħroġ u ħarba lil din il-mammucca... (Żejt imbierek, żejt qaddis, idħol f'din id-dar u keċċi din l-għajn il-ħażina, żejt imbierek, saħħu u ħarba lil dan ix-xitan...).

Dan il-post taż-żejt imbierek, kif kiber, iwarrab, skond it-twemmin tagħhom, l-għajn ħażen. Ftiit wara dak l-ilma kien imbexxex fl-erba' kantunieri tal-kamra u l-uġigħ ta' ras tiegħu spicċa.

Biex tfejjaq il-feriti, għanqbut kienu jingħaqdu maż-żejt, u biċċa żgħira laħam biex isir brodu. Dik it-taħlita tal-biża' kienet, qalu, infallibbli! Filgħodu tawni tazza ilma bil-manjeżja. Wara ftiit, kollu tregħid, kelli noħroġ fil-bard biex neħles lili nnifsi. Meta rkuprajt bagħtuni għand mara li għamlet tricks

tal-maġġija: kellietni minn ras sa saqajk bi spag u dirgħajni orizzontali bl-istess. Jekk biċċa kienet nieqsa kienet tevita l-mewt għal dik is-sena.

Anke jekk bil-mod tagħhom iz-zijiet kellhom fidi f'Alla, fil-Qaddisin, fil-Madonna. Kull sena fit-8 ta' Settembru kienu jimxu lejn Tindari, lejn is-santwarju ddedikat lill-Madonna l-Iswed madwar erbgħin kilometru 'l bogħod mill-belt. Diġà mill-età ta' ħames snin kelli nagħmel dik il-penitenza.

Fl-okkażjoni tal-pellegrinaġġ għas-Santwarju ta' Tindari, ġurnata ta' qabel iz-zija għamlet il-kappini (papoċċi) biċ-ċraret. Iz-ziju puntwalment mar għall-kaċċa u ġab id-dar wieħed jew żewġ fniek selvaġġi biex isajjar. Biex tagħmel impressjoni tajba, iz-zija ppreparat ukoll brunġiel mimli. Ħares fil-mera u naddaf wiċċu b'ċarruta. Dak iż-żmien kienet fil-moda l-kanzunetta "Where is zazà, my beauty" u ħadt id-drawwa li nsejħilha "zizi".

Tlaqna lejn Tindari għall-ħabta tal-ħdax ta' filgħaxija biex naslu mas-sebħ. Għajjen u eżawriti minħabba l-fragilità tiegħi, tlabt kemm-il darba għal ftit ilma ħelu, iżda ma xtrawhx minn fuq il-monti bħan-nies għajjenin l-oħra kollha: għamlu kju fl-unika funtana li tinsab ħdejn il-knisja li minnha kien joħroġ ilma sħun li ma għenx biex tikkalma s-sħana. Skont it-tradizzjoni xtraw iċ-ċicri, il-fażola u l-fażola cannellini, imbagħad marru għall-quddies, talbu l-Madinuzza u waqt il-ħruġ iltaqgħu ma' raħħala sħabhom u l-qraba tiegħi. F'nofsinhar morna nieklu taħt is-siġar taż-żebbuġ tal-madwar. Ħasra li tant kont għajjen, dakinhar fil-fatt dejjem kien hemm ikel appetizzanti biex tagħti impressjoni tajba quddiem il-ħbieb. L-ikla kienet tinkludi fenek selvaġġ imsajjar fil-forn, li ż-ziju dejjem kien imur jikkaċċa ftit serati qabel, brunġiel u bżar mimli, għeneb u gallettini magħmula mid-dar. Biex jirritornaw id-dar il-ħbieb ħadu mezz ta' trasport: il-karozza jew karretti miġbuda miż-żwiemel. Rajt, diġà rassenjat li rritorna bil-mixi. Biss jekk kien hemm ziju kont nista' nirkeb żiemel, inkella kien ta' wġiġħ.

Kapitlu ħamsa - Il-Kokki

Għadu fuq is-sugġett tar-religjon, peress li ziju kien membru ta' fratellanza, kellhom l-obbligu li jistqarru u jikkomunikaw nhar Ʀadd il-Palm fil-knisja ta' San Ġorġ. Iċ-ċerimonja saret fil-ħamsa ta' filgħodu, il-qassis l-ewwel stqarr lill-irġiel kollha f'kappella, imbagħad mar lejn il-konfessjonarju għan-nisa.

Meta kien imiss iz-zija tagħha, li kienet liebes xall iswed kbir, ressqet il-lipsa qrib il-gradilja biex tgħatti kemm jista' jkun: donnha kellha tieħu n-nifs tal-kamomilla. Stqarr u mbagħad: - Issa jmissek - qalli. Għalkemm ridt nagħmel il-qrar matul is-sena, ma stajtx. Iz-zija ċanfarni: "M'għandekx tiċċaqlaq mill-Mulej, darba fis-sena biżżejjed, inkella ma tkunx denja li tieħu l-ostja għax tista' tidneb anke b'għajnejk".

Għall-ħabta tad-disgħa Quddiesa, tqarbin u minnufih id-dar. Bħas-soltu, għal raġunijiet trivjali, zijuha beda jaħlef u żviluppat sogħla nervuża. Ġraw xeni indeskrivibbli: jekk dak in-nhar għal xi raġuni xi ħadd kellu bżonn, ma setax jibża, inkella jkeċċi lill-Mulej minn fommhom. Jekk minħabba sfortuna jiġri, kien jieħu l-għatu tal-buqar, jibża fih u jerga' jixrob il-likwidu bl-ilma u zokkor. Matul il-Ġimgħa Mqaddsa, in-nies kienu joqogħdu fil-belt anke bil-lejl biex jattendu għall-priedki ta' filgħaxija li jagħmel il-patri. Nhar il-Ʀamis ġew ippreparati l-colombe, għaġina tal-gallettini f'diversi forom b'bjad iebs mgħolli bl-ilma u anella, ingredjent tossiku li jagħti l-kulur. Nhar il-Ġimgħa l-Kbira filgħodu tas-sawm żorna l-knejjes kollha mżejna b'nebbieta tal-qamħ, imbagħad inbelgħu tliet weraq tan-neputija (ħwawar mediċinali b'riħa intensa) li jigarantixxu l-benesseri għas-sena kollha.

Ma kellekx għalfejn taħdem matul il-ġurnata biex tevita li twegġa' lil Ġesù Msallab, jekk tħitt il-labra kienet tnaqqax, jekk tara hemm ir-riskju li twegġa' ġismu, eċċ. Għal dak in-nhar, għamilt x'għamilt, lanqas intajt, inkella Ġesù jibki. Fil-ħdax tas-Sibt kien hemm il-Quddiesa tal-Paċi u l-Qawmien. It-tfal kollha ġabu gamiem biex jirċievu l-barka tal-qassis u mbagħad jiekluha. Qatt ma stajt nieħu dak is-sodisfazzjon għax kelli nsalva l-ħamiema b'żewġ bajd għall-vjaġġ tal-iskola li kienet organizzata nhar it-Tlieta ta' wara l-Għid. Kelli noffri bajda lill-għalliem. F'jum l-Għid xtrawli ħaruf żgħir magħmul mill-għaġin rjali, l-iżgħar wieħed biex ma jonfoqx wisq. Iż-ziju tant kien jaqta' li jleqq iż-żraben tiegħu bin-nugrufun mit-taġen li kien ifforma fuq in-nar. Jekk iz-zija kienet taf li kien qed itemm xogħol u kienu qed iħallsu għaliha, tatni parir: "Staqsu liz-zijuk jekk ġabx il-flus."

Jien u hi kważi kellna nadurawh bħal żewġ skjavi żgħar sakemm tqanqal u ta għaxar liri lilha u ħamsa lili. Ma stajtx nonfoq flusi għax kienu destinati għall-piggy bank. Darba għidt liz-zija li ridt nilgħab il-lotterija. Hija qablet għax ittamat li tirbaħ. Tiegħi kienet gidba. Fir-realtà ħassejtni wkoll imfixkla fl-ilbies meta mqabbel ma' sħabi tal-klassi: kellhom dbielet, imma zija ma kinitx togħgobhom u kont imġiegħla nilbes ilbiesi sħaħ. Kollha kienu jilbsu kalzetti tal-irkoppa tal-qoton bojod, kannella jew blu, kelli naqbad mal-kalzetti li għamlet bl-oranġjo, kulur li jiswa anqas mill-oħrajn. Libnihom 'il fuq mill-irkoppa sostnuti minn faxxa elastika, iżda l-akbar problema kienet li, mingħajr sieq, waslu sal-għaksa. Fuqha lbist par kalzetti qosra bil-pulzieri. Jien diġà kont emarġinat biżżejjed u kelli wkoll nispikka għal ħwejjeġ. Bil-ħames liri li kelli ppjanat li nixtri par kalzetti aktar deċenti li kont nilbes filgħodu qabel nidħol fil-klassi. Il-ħanut kien magħluq dakinhar. Bil-flus ma stajtx immur id-dar għax iz-zija kienet issibhom. Ħsibt li naħbihom taħt ġebbla tul il-mogħdija tal-bagħal. Kienet ix-xita bil-lejl u, li kienu magħmula mill-karta, iddiżintegraw għal kollox, kif indunajt l-għada filgħodu meta mort nirkuprahom.

Għaddew ħmistax-il jum u zija staqsietni jekk irbaħtx il-lotterija. Anke dakinhar ma kontx onest u għedt iva. Dawk il-flus qatt ma waslu. Nhar il-Ġimgħa l-Kbira, waqt il-purċissjoni ad unur il-Madonna tad-Duluri, iltaqgħet mal-għalliema talabha spjegazzjonijiet. Kont qed immut mill-mistħija. Naturalment ma kinitx taf b'kollox, għalhekk irċevejt żewġ daqqa ta' ħarta mingħand iz-zija taħt il-ħarsa severa tagħha. Jien dejjem mort l-iskola minn rajt, iżda b'riżultati ħżiena. Ħadd ma fehimni u dejjem ġejt promoss grazzi għar-rakkomandazzjonijiet, allura ommi kienet kalma li dejjem ġagħluni nistudja. Kont tajjeb mal-qattus biss, sakemm xi darba iz-ziju fis-sakra reġa' lura mill-belt bi ftit trippa u l-annimal ħa biċċa biex jitma' lilu nnifsu. Ħa musket li ħallew is-soldati, qatlu fil-kampanja miftuħa. Kien diżappunt kbir għalija.

Fil-ħin tad-dris mort niġbor il-ħbub tal-qamħ u x-xgħir li baqa' fil-bitħa tar-razzett tal-ġirien, poġġihom f'borża u ħadthom fil-miħna tas-Sinjura Tindara fuq ix-xmara. Imbagħad ħadt id-dqiq f'Novara għand il-kuġina t'ommi li peress li kienet armla b'żewġt itfal żgħar, marret tiġbor l-injam fil-boskijiet filgħodu u xegħlet il-forn biex tħejji l-ħobż għal dawk li ġabulha d-dqiq, qala' xi flus u ftit ħobż għat-tfal.

F'Settembru, meta t-tin kien misjur, tlajt il-pjanti u għamilt il-frott fit-togħma, u poġġihom f'qfief tal-kannamieli mdendla b'ganċ mill-fergħat. It-tin inqatgħu u jitħallew jinxef fix-xemx fuq kanupew. Wara ftit jiem inxfu. Mħawla f'qfief kbar kienu jittieklu fix-xitwa. F'dawk iż-żminijiet sbieħ, is-Sinjura Marija, ġar mill-kampanja, ġiet tipprepara t-tin imqadded. Ħafna drabi kont immur inżurha. Kienet omm ħafna tfal. Wieħed minnhom, Carmelo, kien epilettiku. Kultant ma kienx jibqa' jinstab. L-omm inkwetata marret tfittex u jien akkumpanjaha kważi nieħu pjaċir.

Meta kont fil-ħames grad, l-għalliema talbitna ninfurmaw lill-ġenituri tagħna li kienet se teħodna ċ-ċinema biex naraw il-film "The Little Alpine". Iz-zijiet: "Ma tmurx tara dak iż-żibel." In-neputi tal-qassis faċċata kienet semgħet: "Int trid tibgħatha, jien lanqas rajtu". Imbagħad ġew imċaqalqa u stajt immur.

Kien wasal pakkett mingħand omm bil-ħelu. Kont ġibt xi wħud l-iskola. Kien żmien ta' ġuħ u anke l-ħelu kien jonqos. Oħt l-għalliema tiegħi għallmet ir-raba' grad waqt li jien kont fil-ħames grad. Talbet ħelu għal tifla ċkejna iktar fqira minni li kienet marida u ħallejthom kollha għaliha.

Fl-1945 missieri mar lura Domodossola. Ergajt rajtu f'April 1946 u miegħu kien hemm ommi li kienet qed tistenna tarbija.

Għamilt madwar għaxart ijiem kuntenti mal-ġenituri tiegħi. Ta' spiss kont immur inżur lin-nanniet u z-zijiet, u għalhekk kont kemm ridt u nixrob ħafna sodas mingħand in-nanna li bieghom. Fl-aħħar mill-aħħar ommi riedet teħodni magħha fit-Tramuntana tal-Italja, iżda zija, dejjem falza u egoista, ikkonvinciha tħallini magħha. Kont fil-ħames grad, dejjem niġġieled minħabba l-fragilità tiegħi. Fil-jiem tal-eżami waslet l-aħbar tat-twelid ta' ħuh iż-żgħir. Kompletament ferħan, imma imdejjaq fl-istess ħin, bkijt bil-ferħ u bl-uġiġħ. Forsi għal din ir-raġuni l-għalliem ippromovitni minkejja li ma kontx ftaħt fommi waqt l-eżamijiet. Dik is-sena waqqfu sezzjoni tal-iskola sekondarja fir-raħal u kważi sħabi kollha kienu ħejjew għall-eżamijiet tad-dħul biex jidhlu fiha. Għalija ma kienx hemm ċans: iz-zijiet kienu konvinti li l-kokki biss kienu jattendu dik it-tip ta' skola. Fil-fatt, ladarba spiċċaw l-iskola sekondarja kellhom imorru Messina għall-master's degrees tagħhom. Il-ġenituri tiegħi kellhom jaħsbu biex jibagħtu l-flus għall-kotba, ma kienu jagħmlu l-ebda spejjeż. Bqajt nibki għax ridt inkompli nistudja. Imbagħad offrewli l-opportunità li nirreġistra fil-kors professjonali ta' sentejn, speċi ta' skola medja fqira ħafna li ddum sentejn. L-ifqar nies marru hemm, fi kwalunkwe każ aċċettajt. Imxi 'l quddiem u lura, filgħodu u wara nofsinhar attendejt il-kors. L-is l-xogħol tad-dar kien mgħallem lill-bniet u l-għarfien agrikolu lill-irġiel. Fir-realtà, ma tgħallimna xejn. Il-profitt tiegħi kien tajjeb li nkun mistħi u b'għatx kbir għat-tagħlim.

Qabel tmiem is-sena skolastika l-għalliema kienu ħejjewna għal teatru tal-karità. Kelli nagħmel dehra liebsa ta' riq tat-triq. Kien hemm il-kappa ta' zijuh, ix-xorts kienu neqsin. Meta għedt liz-zija, hi għajjat: "Int iblah li tpoġġi

bonds." Ma qtajtq qalbi: mort għand il-mara tal-barbier Liezza biex nitlob biex tissellef il-qalziet ta' binha. Għalhekk filgħaxija tar-rappreżentazzjoni libsejt ta' riċina tat-triq, fost ħafna ċapċip u d-disprazzjoni taz-zijiet, li kienu preżenti fl-udjenja għall-okkażjoni.

Sfortunatament, anke dawq is-sentejn għaddew u spiċċajt l-iskola għal dejjem naħseb li bqajt injorant daqs u aktar minn qabel.

Kapitlu sitt - Jekk jogħġbok aħfirli (Id-dawl tal-kwiekeb)

Kelli tnax-il sena meta ommi ġiet iżżurni f'Awwissu ma' missieri u hu ċ-ċkejken li rajt għall-ewwel darba. Li nara l-wiċċ ċkejken tiegħu ferħanni u niftakar dak il-jum bħala wieħed mill-aqwa f'ħajti. Il-ġenituri tiegħi kienu determinati li jeħduni magħhom biex immur lura l-iskola, imma zija qatgħethom mill-idea għall-engħa darba: kienet tibgħatni nkun ħjata bil-prospett li nitgħallem is-sengħa tajjeb. U hekk ġara, kontra r-rieda tiegħi. Il-ġenituri tiegħi telqu u jien bqajt Sqallija bħal idjota. Minn hemm 'il quddiem ma kellix paċi u dejjem bkijt bil-moħbi. Żijietni qalu li l-ġenituri tiegħi żgur li ma kienux iħobbuni bħalhom, li rabbewni bħal bint (tifla żgur li kienet tgħaddi mill-istess wġigħ). Ġurnata waħda iz-zija marret għand l-aqwa ħajjata tal-belt, fejn ommi kienet tgħallmet ukoll is-sengħa, biex tistaqsiha jekk kinitx se tikrini. Il-dressmaker wieġbet li diġà kellha tmien tfajliet u ma setgħetx iżid in-numru. L-għada iz-zija ġabitilha xi bajd biex tikkonvinciha u qalet: - Erga lura fi żmien xahar, forsi wieħed mill-apprendisti sejjer lejn Turin u jibqa' post b'xejn għan-neputija tiegħek -. Puntwalment, wara xahar iz-zija bagħtni l-laboratorju. Iż-żagħżuġha, li kienet twila mhux aktar minn metru u nofs, laqgħetni: "Tajjek nieħuk għax jiddispjaċini għalik, nimmaġina li tippreferi tiġi għandi milli toqgħod fil-kampanja. ma' zija tiegħek." Ma kienx kompletament żbaljat meta jaħseb hekk. L-għada fit-tmienja ħriġt. "Ibda tiknes il-laboratorju," qalli, "imbagħad taħsel l-art." L-istorja kienet bdiet tinten għalija.

Bdejt innaddaf mill-aħjar li stajt. Kont żgħir fl-istatura, kelli tnax-il sena, imma kont nidher tmienja.

Ma kontx naf kif taħsel l-art: fil-kampanja kienet magħmula mill-ġebel u fir-raħal, fejn kien hemm madum, iz-zija qatt ma taħslitha biex ma tilbisx. Ippruvajt nagħmel l-almu tiegħi, imma l-ħajjata sejhitli ħmar għax ma kontx ħsilt sew. Fid-disgħa waslu l-ħaddiema u bdew jieħdu interess fil-kawża l-ġdida (tifla). Ilkoll ħarsu lejja b'arja ta' ħasra. Smajt id-diskorsi tagħhom u bqajt stordita ma nafx l-affarijiet essenzjali tal-ħajja. Kultant tawni xi impjeggi ta' ħjata, affarijiet li ma kontx inħobb nagħmel, dejjem imqareb li ma stajtx nistudja. Kien hemm naħa pożittiva tal-ġurnata: f'nofsinhar, ma kellix għalfejn nirritorna fil-kampanja, kilt bil-kwiet id-dar, xerred srievet fuq il-mejda, irrangajt il-ħġieġ, il-flixkun tal-ilma u platt. Insomma, biex niekol biċċa ħobż iebes u ġobon ħadt gost inpoġġi l-mejda bħan-nies komuni kollha. Wara l-ikel mort għand ġar li kellha disa' snin akbar minni u li kienet ħajjata. Hija għenet niftaħ għajnejja għan-naivety tiegħi. Ommha, oħt b'riġlejn iljunfant u invalida oħra kienet tgħix magħha.

Xi drabi stidinni biex nieħu skutella soppa. Il-ħajjata talbitni ngħinha tagħmel rakkmu cross-stitch fuq ħwejjeġ tat-tfal. Darba kelli križi ta' dwejjaq u ħallejt ix-xogħol nofshom lest. Darba oħra, mingħajr heġġa, ħadt l-irmied mill-brażir u żriġhtu mat-taraġ. Huma qalu: "Min hemm? Se naqbad xi marda?". Fl-aħħar fehmuni u ħafruli.

Ġieli kont nitla' għand is-sorijiet tal-orfanatrofju Antoniano biex nilgħab mal-orfni. Jien għirahom ftit għax għexu jiemhom fl-ordni. Kienu jieklu bil-mejda dejjem imqiegħda sew, imbagħad lagħbu u fl-aħħar f'ħinijiet stabbiliti ddedikaw lilhom infushom għad-devozzjoni ta' Alla bit-talb. Ħsibt: - Lucky minnhom, m'għadx għandhom il-ġenituri tagħhom u madankollu jgħixu tajjeb mas-sorijiet, filwaqt li jien għandi ġenituri imma mgjegħla ngħix ma' dawn l-orsijiet taz-zijiet -. Mingħajr l-għarfien tagħhom, biex nevita interrogazzjoni boring sussegwenti, kull tant żmien kont immur inżur zija paterna li kienet

tgħix fir-raħal. Tlabtha l-flus biex tibgħat ittra lill-ġenituri tiegħi nitolbuhom jjeħduni magħhom.

F'Novembru ta' kull sena ħaduni fil-fiera ta' Sant'Ugo li kienet issir fi Piano Vigna. F'dan il-post in-nanniet paterni waqqfu barrakka fejn ippreparaw laħam grilled u zalzett li kienu jbiegħu flimkien ma' tazza inbid tajba. Għalija kienet opportunità li nkun flimkien mal-familjari tiegħi, nduq laħam tajjeb u nixrob soda kkulurita, inħares lejn il-monti li jbigħu brażiri, fanali, qsari tal-fuħħar, quarts u bumbaelli.

L-għada ergajna morna Badia Vecchia għall-festa ta' Sant'Ugo, quddiesa, purċissjoni żgħira u mbagħad ergajna sal-ħanut tan-nanniet li offrewli zalzett, ħobż u soda, dan inferra minn flixkun żgħir magħluq bil-ballun. fl-intern.

Darba qabel il-Milied morna Messina għal 3 ijiem. Irqadna ma' qarib. Ma tantx għoġbitha: qalet lil zijietha li serqet bajd mingħand bidwi fis-suq, u tfixkilha. Kont tgħallimt fil-katekiżmu li m'għandekx tisraq. Filgħaxija morna ma' binti għand gentleman li għamel statwi. Biex inkun ġeneruż, iz-zijiet tawni flus biex nixtrihom. Fuq il-mejda mimlija ta' Castrangia stajt nibni xena tan-natività. Bil-fergħat tal-ispraġ u xi qxur tal-qoton ffurmajt għarix. Filgħaxija ħadt gost bl-atmosfera ta' żewġ xemgħat maħluqa bi qxur tal-ġewż mxarrba fiż-żejt u biċċa spag ħdejn Ġesù Bambin. Iz-ziju Michele wkoll apprezza l-idea u ried jippremjani: "Ntoia, qaxxar żewġ xewk", u zija marret tpoġġihom taħt sodda fejn kienu jinżammu.

Meta waqaft norqod f'Novara waħdi, waqt in-novena tal-Milied mort mal-proxxmu Antonietta għas-servizz li kien isir fil-5 ta' filgħodu fil-knisja tal-Annunziata. Fuq wara tal-knisja s-sagrist ipprovda s-siġġijiet bi ħlas. Ġibnihom mid-dar. Fi triqitna lura żorna lil Carolina, il-washerwoman tal-inġinier, li diġà kienet taħdem kmieni filgħodu taħt it-taraġ. Dak iż-żmien kienet diġà marret tiġbed l-ilma mill-funtana ta' San Francesco bil-kwanti kbar, biex timla t-tub tal-injam. Qal: "Caùsi, stenna hawn, ħa nara lis-sinjuri

fadax xi gallettini lbieraħ filgħaxija, biex tkun tista' tieħu l-kolazzjon". Kwaži qatt ma rritorna b'idejhom vojta. Stedint lil Antonietta biex titla' u xegħlna l-brażir. Meta Carolina ma setgħetx issib xi ħaġa oħra x'tiekol mort il-kċina biex nieħu biċċa ħobż iebes u tazza ilma "bumbaello". Waqafna sat-8 biex nagħmlu doilies, imbagħad għidna addio: Jien mort il-workshop, Antonietta marret id-dar tagħha biex tgħin lil ommha peress li kienet l-unika tifla bi 8 aħwa.

F'Novara biss ħassejtni ċittadin. Meta mort inżur in-nannu Turi naddaflu t-twieqi u tani "a srea" (ponta). Mort nixtri lustrar tad-dwiefer. Xtrajt ukoll is-solvent biex inneħħih meta ħassejt li se niltaqa' maz-zijiet. Jien użajt trab tat-talcum bħala trab. Alas: ġurnata waħda ħallejtha fuq wiċċi u għaddejt mill-inkwiet, slaps u insulti tiegħi. "Fejn ħadt il-flus għal dak iż-żibel?". U għedt: "Ma tistax tara li huwa dqiq?". Sadanittant, il-ġirien kienu marru joqogħdu f'lokal ieħor. Ġurnata minnhom stidinni mmur iċ-ċirku. "Jien m'għandi l-ebda flus..." I qal. Sellfuhom lili. Wara nofsinhar baħrin lejn il-laboratorju biex igawdu l-ispettaklu: xadini fuq it-trapeze, tfal fuq żwiemel żgħar, iljunfanti, buffi, affarijiet li qatt ma dehru qabel. Sfortunatament kelli nikseb 8 liri.

Ftit jiem wara, waqt li kont sejjer Castrangia, f'San Salvatore Itqajt ma' omm sieħba tal-iskola b'borża mimlija ħaxix mixtri mill-bdiewa. Staqsieni jekk nistax immur lura l-belt (minħabba l-mentalità taż-żmien kien mistħija jmur il-pjazza bil-basket!). Qbilt, ħsibt li nagħmel xi flus bil-ponta. Sfortunatament, wara li laħqet id-dar tagħha b'diffikultà, ippremjatni b'erba' karawett. Ma qtajt qalbi. Kont naqla' lira billi nbigħ doly lil mara minn Fantina. Bnejt Pinocchio tal-kartun b'riġlejn u dirgħajn imċaqalqa bi spag. Xi tfal xtrawhom għal ftit ċenteżmi. Idea oħra: nuċċalijiet tax-xemx għal tfal foqra. Kont qed infittex tgeżwir tal-ħelu ikkulurit trasparenti quddiem il-vireg. Bil-karta taz-zokkor qatgħet il-qafas u stajt nirkupra ċenteżmi oħra. Wara xahrejn irnexxieli nirritorna t-8 liri.

In-nannu, minkejja l-età avvanzata tiegħu, l-ażma u l-ftuq li kellu minn meta kellu ħames snin, ipprova jtellif ruħu fil-kampanja, peress li bintu kważi qatt ma marret iżżuru. Kien tajjeb matul ix-xahrejn tas-sajf meta waslet il-kunjata tiegħu minn Messina: ħaslitlu ħwejġu u dawwar id-dar ta' taħt fuq biex tnaddafha minn dak kollu li kien akkumula matul is-sena.

Meta konna niltaqgħu kien jgħidli: "Iz-zija tiegħek hija għajb, ma tistax tagħmel raġel fqir ibati hekk fil-ħmieġ." Filgħaxija mort nirrapporta, iżda ż-zija kkritikat lill-kunjata tagħha: - Hija ċittadina, tista 'taħseb għaliha nfisha dak li trid -. U jien weġibt: "Għandek raġun, rajt it-tindif li tagħmel: saħansitra ħsilt l-urinal bl-aċidu u reġa' sar ileqq." F'dan il-punt tani daqqa ta' ħarta għax dawn l-affarijiet m'għandhomx jtkellmu u kont disgustanti.

Ġurnata n-nannu tani xi flus u xtrajt ktieb tal-kanzunetti li kienu qed jtkellmu dwaru t-tfajliet fil-workshop. Għal xi żmien irnexxieli naħbiha, iżda filgħaxija ma kellix ħin u z-ziju, wara li nnota, beda jaħlef: - Anke dan iż-żibel ikrah, issa qed issir bully -. G[al dak il-kliem erfajtu f'wi//u qabel ma g[amel. Huwa tilef id-dawl tar-ribelljoni tiegħi, niżżel iċ-ċinturin tal-qalziet u beda jsawwatni b'mod vjolenti. Kelli madwar tlettax-il sena u kienet l-unika darba li qal lil martu: - Smajt li mara qed titlaq lejn l-Italja ta' fuq, akkumpanja lin-neputija tiegħek fir-raħal u ibgħatha magħha għand il-ġenituri tagħha -. F'dak il-mument ħassejtni ferħan, anke nesa l-uġiġħ tas-swat li kont ħadt, imbagħad mort noqgħod bilqiegħda fuq il-ħaxix bil-ħsieb. Id-dlam kien qed jibda jinżel, ħsibt, hekk kif id-dellijiet tal-lejl infiltraw il-friegħi tas-siġar u mix-xmara ħareġ riħ ħafif kiesaħ.

Jien erqajt ma' siġra tal-ġewż u rqadt inħares lejn is-sħab. Ħlomt ħafna, daqqa ta' ħolm ikkulurit. Riħ ħafifa kesstni wiċċi. Ftaħt għajnejja u stramba għoġobni dak il-post li dejjem kont ddejjaqt u rrealizzajt għall-ewwel darba bi stagħgib li kien imdawwal biss mid-dawl tal-kwiekeb. Ħalli lili nnifsi nidħol f'dan l-istat ta' abbandun, ergajt ħlomt. Il-ferħ bħal fluwidu misterjuż daħal qatra qatra ċkejna tiegħi. Ma kontx tifel ħelu. Saqajja kienu mkemmxin, għax kienu mexjin fuq iċ-ċagħaq li jaqta' tan-nixxieġha, imma ġismi kollu, u

anke ruġi, issa kienu mdorrijin jistmerru dak kollu li jista' jidher ħelu u tener. Imma nistqarr li dak l-irqad qasir ta' dik il-lejla kien sabiħ u qatt ma ergajt sibtu. Forsi għalhekk għadni niftakarha. F'daqqa waħda id qagħdet fuq spalli, waslet iz-zija Antonia u bil-mod tagħha, f'daqqa waħda qomtni: "Ejja mmorru d-dar. Meta naslu, int tbews id zijuk u tgħidlu - Jekk jogħġbok aħfruni -". U hekk kien.

Dakinhar filgħaxija mort ir-roqod, ma stajtx norqod dak il-lejl u qattajt is-siġħat b'antiċipazzjoni sfrenata tal-ġurnata. Kieku niżel fl-irqad mingħajr ma nintebaħ, f'daqqa waħda kont nibża' bħallikieku b'sejħa jew skoss ta' sensi, li kienet teħtieġ li nkun imqajjem u bl-uġiġħ u ma tatni l-ebda serħan. Għamilt il-kumpliment tal-ħin b'għajnejja miftuħa, niskrutinja l-mostri li d-dlam tal-lejl ġibed fuq il-ħitan u, mingħajr ma kelli s-saħħa nagħmel xejn, bkijt u bkijt. Imma ma kinitx għajta ta' diqa, kienet xi ħaġa oħra li ma stajtx nipperċepixxi. L-għada ma mortx il-laboratorju għax ġismi kien qisu mappa, tant kien imbenġel. Ergajt lura biss wara ġimgħa meta s-sinjali bdew jisparixxu.

Kapitlu seba - Emilia

Il-Ħadd wara nofsinhar mort l-orfanatrofju ma' xi ħbieb: soru spjegatilna l-Evangēlju b'mod sabiħ b'ċajt rilevanti. X'ferħ tqatta' dik is-siegħa ferħana. Ġurnata waħda qalilna li l-isqof ta' Messina kien se jasal f'Ottubru għall-Griżmi.

- Għolli idejk jekk trid dan is-Sagrament biex inkun nista' nikkomunikah lill-arċipriet Monsinjur Salvatore Abbadessa.- Ma kontx naf x'għandek tagħmel, b'timidament għolli idi. Ftit jiem wara għedt lil zizi. Kienet imbarazzata: kellna nfittxu godmother. Ipproponejtilha bint il-pustier, Miss Rina, għalliema żagħżugħa. Kif nistgħu nistaqsuh? L-għada morna d-dar tagħha u qablet. Fid-9 ta' Ottubru 1948 wara nofsinhar mort ma' sħabi l-Knisja Madre biex nistqarr. L-għada mort filgħodu d-dar tal-parrina, li tatni brazzuletta tal-filigran minsuġa bi qlub żgħar. Bdejt nifraħ. Fil-11 morna l-knisja. Wasal l-isqof u beda jiċcelebra l-Quddiesa. Matul l-intervall konna ħejjew fin-nava ċentrali u wieħed wieħed ikkonfermana. Ladarba spiċċat il-Quddiesa, iż-zijiet lanqas offrew kafè lill-parrina tagħhom. Huma biss sellmuha billi sempliciment sejħulha "commare".

Niftakar li ta' tifel, meta ġejna lura minn Castrangia, qabel wasalna fir-raħal kien hemm kappella ddedikata lis-Salvatur. Iz-zizi waqaf f'it u b'leħen għoli qal "o ommijiet, ommijiet...". Ħsibt li kienet talb. Meta xjejt fhimt li minflok kien qed isejjaħ lil ommu mejta, peress li ċ-ċimiterju kien jinsab eżatt fuq il-kappella. Jien qatt ma kont żort iċ-ċimiterju għax zizi lanqas biss mar għall-festa tal-Qaddisin. Kont naf li f'dik l-okkażjoni n-nies xtraw fjuri mingħand

Miss Signorino f'post imsejjaħ "Fussadello" u marru kwaħi f'purċissjoni biex iħejnu l-qabar tal-għeħieħ tagħhom. Darba pproponejt lil zizi: "Għaliex ma mmorrux inħuru l-qabar ta' ommok ukoll?".

Hija wiegħbet li kienet se tidispjaċina. - Inutli tinvoka "ommijiet - ommijiet" jekk ma tridx iġġibilha anke fjura. - Fuq dawn il-kliem huwa kwaħi mħaqalqa. Morna Fussadello nixtru xi krisantemi. F'Jum il-Qaddisin Kollha mort insejjaħ lin-nannu Turi biex jeħodna fil-qabar tal-"ommijiet", għaliha n-nanna Rosa. Nannu riċentament kellu dak il-qabar inbena mill-ġdid għax fi ħmien il-gwerra l-unika bomba li waqgħet fiċ-ċimiterju kienet qerduħ.

Għalkemm kont kburi li rbaħt battalja oħra, ħsibijietu kienu mal-ġenituri tiegħi lejl u nhar. Ipprovajt nfixkel lili nnifsi meta kont fil-laboratorju. Bdejt nieħu gost bil-ħjata: ħejjejt il-wadding għall-ispallejn, nefaħ fuq il-ħadid tal-faħam. Meta l-ħadid kien jaħraq it-tfajliet il-kbar ħadu l-biċċiet biex jagħmlu l-ħwejjeġ. Biex jinħamm stirat, fil-keffa tpoġġew piħijiet meħjuta bejn ħewġ ħigarelli. Mort nixtrihom mingħand il-parrinu tiegħi li biegh materjal ta' xkubetta. Kienu gerbub li kelli nħatt bil-martell. Xi drabi anke ċħattlajt subgħajli... Sadanittant, is-Sinjura Orlando għamlet korsijiet tal-qtuġħ imħallsa għat-tfajliet ikbar. Kont bilqieghħda 'l bogħod imma kont nisma' biex nifhem xi ħaġa mil-lezzjonijiet. Darba iz-zijiet qalu li konna mmorru l-Fantina biex inħuru l-"commare" u l-"compare", dawk li jorqdu magħna meta kienu jiġu Novara għal ordnijiet importanti. Darba l-parrina staqsiet lil zizi "Kemm għandek?" U zizi: - Għajnejja mudlama, ma niftakarx - (jekk ma kellix vista, ma niftakarx).

Bil-ponta tan-nannu Turi mort nixtri biċħa drapp aħdar, biex nitteħta l-ħila tiegħi għamilt dublett. Wasal il-jum tat-tluq għal Fantina (sagħtejn bil-mixi). Qomna fl-4. Ridt nissorprendi lil Zizi billi nilbes id-dublett. Tant kienet dejqa li kwaħi ma stajtx nimxi. Meta raw il-ħolqien tiegħi bdew jgħidu: - Qabnieha u issa li tibda tikber taġixxi bħal kokka. Jagħmilna mistħija. U rrimarkajt: "Dan mhux qed nieħu, jekk trid hekk, inkella, tmur!" Imma f'qalbi ħsibt "kif nista' nimxi f'dublett daqshekk issikkat...". Wasalna fid-destinazzjoni tagħna xorta

waħda. Il-comma staqsiet fejn kont għamilt dublett daqshekk sabiħ. - Sa figi illa - (għamlitha hi stess) wiegħbet zizi. - Allura meta għandna biex sew xi ħaġa niġu għall tagħha -. Kburija tal-Kokka...

Xi drabi fil-belt kont nara affarijiet li kienu jdejquni. Emilia kienet truxmuta, forsi bla dar. Kważi kuljum kien jgħaddi mit-triq fejn kont noqgħod jien. Jekk iltaqa' ma' xi ħadd poġġa idu ma' ħalqu. Xi drabi n-nies offrewlha biċċa ħobż, imma kien hemm min taha bla skrupli qxur tal-ġobon u mbagħad ħeba biex tara r-reazzjoni: il-fqira tfajla qagħdet fuq tarġa tal-bieb u taw rasha mal-ħajt. Ġurnata waħda waqt li kont sejra l-ħanut biex tieġu xi ħajta smajt il-vuċi qawwija ta' Antonio, l-għama. Mill-abbazija, li tinsab fil-quċċata tal-belt, ħabbar li s-sardin kien wasal. Bi ftit lira mill-ponta tan-nannu li kien fadal, mort fis-suq tal-ħut biex nixtri ftit uqija. F'nofsinhar xegħlet il-fuklar bil-faħam, sajjar is-sardin u poġġejthom f'biċċa karta taz-zokkor. Meta rajt lil Emilia tgħaddi tajthom lilha. Ħarset lejhom b'stagħġib u tbissmet ftit biex tiringrazzjani. Rajtha bilqiegħda fil-bieb tas-soltu, mhux tħabbat rasha mal-ħajt, iżda tpoġġi subgħajha mqaxxa ma' ħalqha. Dakinhar ma kontx tiekol: kelli naddaf il-fuklar mit-tiċri li kien fadal biex ma nħalliex lil zijjeti jifhmu l-inizjattivi tiegħi.

Angela għaddiet minn dik it-triq għall-ħabta ta' nofsinhar ma' binha Nino, raġel b'diżabilità li mexxa iżda tkellem b'ġesti. Huma marru bil-barmil biex jieħdu soppa mill-orfanatrofju. Ġurnata waħda Nino kien waħdu bil-barmil tiegħu, ħdejn id-dar tiegħi żewġ subien neħħuh u ħarbu. Ma setax jiġbed il-qliezet. Kien bla ħwejjeġ ta' taħt. Inżilt timidly biex nilbsuh. Kienet l-ewwel darba li kont rajt raġel għarwien. Woe kieku z-zijiet kienu jafu, kien ikun skandlu.

F'waħda mill-ħafna ittri mibgħuta lill-ġenituri tiegħi kont esprima x-xewqa għal arloġġ tal-polz. Wara li sirt naf li s-Sinjura Agostina kienet ġejja minn Domodossola, mort narah. Malli ra lili għanannni u tani pakkett mibgħut mill-ġenituri tiegħi. Ftaħtu u b'sorpriża sibt kowt tal-pil tal-ħaruf kannella b'kaboċċi daqs subgħajh, kappell tal-feltru u kaxxa bl-arloġġ. Kont qed

nirtregħed bil-ferħ hekk kif is-sinjura poġġietha fuq il-polz tiegħi. Tatni tazza ilma biex jgħinni nirkupra u ħriġt id-dar. L-għada meta z-zijiet ġew Novara qalu li jekk nilbes dak il-pil kienu jaħsbu li kont miġnun: ħadd fil-belt ma kellu xi ħaġa bħal din. I lbisha bi kburija xorta waħda. Jien kont inxamm lura l-kmiem biex inħalli lil kulħadd jinnota l-għassa ċkejka. Ħafna drabi tajtha ħabel, allura fi żmien qasir inkisret. Immur il-Castrangia Itqajt ma' xi anzjani li staqsewni l-ħin. Biex nevita li nagħmel impressjoni ħażina, ħarist lejn l-arloġġ li issa kien imkisser b'mod irrimedjabbli u għedt li kont insejt nagħlaq. - Grazzi ħafna -. Laqgħuni u komplew il-vjaġġ tagħhom.

Meta mqabbel mal-ħbieb tiegħi kont żgħir u rqiq, kienu kollha "żviluppatti". F'ittra omni staqsiet lil zizi jekk kontx "żviluppata" bħal oħti Rosa. Imma għal Zizi li jitkellem dwar dawn l-affarijiet kien tabù. Ma kienx jaf li kont naf kolloxx dwar il-ħajja. Ribelli bħal dejjem, għidtilha "M'iniex 'miss' għax jien ma nisfruttax". U hi: - X'qed tgħid? Aħna dejjem appoġġajna lilek. Filgħaxija waħda kont qed norqod Castrangia u ħassejtni marid. Kont f'għaraq kiesaħ. Ħsibt li kien it-tmiem, tlabt, bkijjt u ħriġt fid-dlam biex nipxi ftit qatriet. U qalu: "Jekk tqum darba oħra nilqagħkom!". Forsi l-Madonna tat-Tindari ipproteġitni. Ergajt mort fuq is-saqqu tat-tiben u rquadt. L-għada fil-laboratorju f'Novara Miss Assunta ratni iktar ċar mis-soltu. Meta l-wejtress ġabitilha l-kafè u l-ħalib bi slices mixwi bħal kull filgħodu, offrietli wkoll.

Kapitolu tmien - It-titjira tal-bajl

Billi qattajt ħafna ħin f'Novara, il-ħajja dehret li nbidlet: forsi għax mort inżur in-nannu Turi u kellimt kuntent miegħu bla waqfien għal nofsinhar sħaħ. Huwa qalli ħafna stejjer dwar ħajtu u kemm kienet diffiċli l-eżistenza tiegħu darba. Barra minn hekk, li ngħix f'Novara kelli l-opportunità li naraw l-avvenimenti importanti li għraw fil-belt. Fuq kollox, il-funzjonijiet reliġjużi kbar, il-purċissjonijiet, il-magħmudija, il-konfermi, imma aktar minn kollox iċ-ċerimonji tat-tiegħ, qanqluni. Dakinhar it-tigġijiet kienu jiġu ċcelebrati filgħaxija, kważi dejjem kont immur inħares madwari ma' sħabi fil-knisja ta' San Nicola.

Filgħaxija waħda rajt għarusa libsa bajda toħroġ akkumpanjata minn missierha. Abjad daqs il-borra, kienet tidher qisha pupa, tant kienet sabiħa! Kienet Karmelina li żżewġet lil Filippo. Empatizzajt għal kollox u noħlom bi nhar: “min jaf, xi darba jista' jiġri lili wkoll...”.

F'dawk il-jiem kelli sensazzjonijiet strambi, kien hemm xi ħaġa ġdida u stramba fl-arja, kelli premonizzjonijiet. Kont bla kwiet u nistenna li jiġri avveniment straordinarju. U fil-fatt l-avveniment ma damx ma seħħ. Għall-ħabta ta' nofsinhar is-soltu kien jidħol il-pustier. Ġurnata waħda f'Ġunju

nisma' leħnu jgħajjat: "Campo, hemm posta". Ħadt l-ittra, ġiet minn... Domodossola! L-omm kitbet lil oħtha.

Ftaħtu ħesrem sakemm kważi nqattgħu u qrajtu, kien hemm l-aħbar li kont ilni nistenna ħajti kollha: għall-ħabta tat-12 ta' Settembru ommi kienet tiġi Sqallija biex tiġbidni u teħodni lejn it-tramuntana! Sa issa kont tfajla, il-futur kien jistenni u kelli nsib impjeg. Billi naf ir-reazzjoni li kien ikollha iz-zija, bil-prudenza ħbejt l-ittra f'qiegħ vażett li kien fih baħar junk: kieku zizì qrajtha, miskinni... Xi drabi ziju Micherillo, meta ma kienx jaħdmu fl-irħula, waslet għall-ħanut f'Novara. Ġieli ġie ma' zizì u, allarmat, kien jgħid: "Ommok ilha ma tikteb, żgur li ġratilha xi ħaġa...". Jien, min-naħa l-oħra, bżajt li tasal ittra oħra b'xi ħjiel. Ġurnata, fil-fatt, wasal wieħed, iżda fortunatament mingħajr ebda allużjoni għall-vjaġġ lejn Sqallija. Is-sajf niżel għalija bil-mod, ma stajtx nistenna li tintemm dik l-istennija sfrenata. Ix-xogħol għeni biex ma naħsibx u ngħaddi l-ħin sal-wasla ta' ommi. Għall-festa tal-Assunta tal-15 ta' Awwissu l-poplu kollu ried juri l-eleganti tiegħu u fil-laboratorju dejjem kien hemm ħafna xi jsir, aktar mis-soltu: ħafna onorevoli riedu juru l-libsa l-ġdida tagħhom. It-13 ta' Awwissu kien iddedikat lill-ħaddiema li setgħu jħetu ħwejjigħom.

Kont tlabt lil zizì biex jixtri d-drapp biex inkun mal-istess sħabi. Hija qablet u għażilt drapp beige irħis b'disinji ta' għoqda blu. Iż-żagħżuġha fil-ħanut tax-xogħol qatgħetni u talbet lil ħaddiem anzjan biex jgħinni nħitha. Dakinhar tal-festa kelli libsa ġdida bħal kulħadd.

Kien hemm ukoll xi konoxxenti li ġew mill-Fantina. Wieħed minnhom kien ra d-dublett tight famuż tiegħi. Ġab biċċa drapp u staqsa lil zizì: "In-neputija tiegħek trid tagħmel libsa għalija, tant tajba fiha!". Ħadt il-kejl tagħha. Kelli f'moħħi mudell li s-Sinjorina Assunta kienet għamlet għal klijent. Tlabt xi żmien biex naqtagħha u nipprovaha. "Tajjeb, id-drapp huwa ftit tqil, adattat għall-ħarifa. Ser niġi madwar l-20 ta' Settembru."

Intant Karmelina, tfajla mil-laboratorju, stiednet lil sħabha kollha għat-tieg tagħha, iċċelebrat filgħaxija waħda ta' Settembru fil-knisja tal-Matrici. Bil-permess ta' zizi mort għaċ-ċerimonja. Fost il-mistednin kien hemm ukoll sinjura minn Domodossola li ħabbret it-tluq imminenti tagħha: "Concettina, il-ġranet tiegħek huma magħduda f'Novara. Ommok se tiġi tiġbidlek dalwaqt."

Wara l-biża' għonja mort lura d-dar ferħan. Għaddew il-ġranet u l-festa Tindari waslet fit-8 ta' Settembru, dik is-sena r-rotta twila ħafna li ddawwar mix-xmara ma dehret xejn iebsa u infinita daqs l-ewwel darba, qisni ntajjar. Meta ergajna lura Castrangia infurmajt lil zizi li se noqgħod għal ftit jiem bl-iskuża ivvintata li l-laboratorju jibqa' magħluq sat-12. Dakinhar filgħodu qalbi kienet tbat. Ġabarna xi tin biex inieħdu għand ġar u morna lejn Novara. Nofs triq rajt lil ommi mill-bogħod niezla l-mogħdija tal-bagħal. Ġri lejha u għannaqtha bis-saħħa kollha li kelli f'idejha ċkejna. Zizi beda jgħajjat "Għaliex ġejt f'daqqa? Taħseb li tista' tieħu lil Concettina bogħod?". "Iva – wiegħbet l-omm – nitilqu fi tliet ijiem". "Ma tistax, trid tipprepara l-libsa għal mara minn Fantina". Kienet skuża oħra biex iżzommni lura. Għajjat kontinwament. Kont qed inmiss is-sema b'subgħajh b'mod impassiv. L-uniku dispjaċir tiegħi kien ikun li ma nistax inżur in-nannu Turi.

Filgħaxija tal-14 kellna l-pranzu. Zizi fetaħ biss fommu biex jinsulenta lil ommi: "Kif tazzarda tneħħiha minni, m'għandekx qalb, ġgegħelni nbati wisq, m'għadix nikkunsidrak bħala oħt". Rajt lil Micherillo bid-dmugħ għall-ewwel darba. Taħt il-qoxra mhux maħduma u iebsa tiegħu bħall-injam, evidentement xi qtar ta' umanità kienu baqgħu l-ħabs. Jien, min-naħa l-oħra, kont sirt kiesaħ daqs l-irħam u ma bqajt xejn.

Ma rquadt il-wink bil-lejl, eluf ta' ħsibijiet ħarġu wara xulxin b'mod kaotiku f'moħħi u ma stajtx nistenna li jasal filgħodu biex nista' nitlaq. L-omm kienet ordnat it-taxi mingħand gentleman imlaqqam "cauzi ilupi" (qalziet tal-lupu). Mas-sebħ qomna, għamilna l-aħħar touch mal-bagalja tal-kartun u għidna addio liż-zijiet. Malli telqet, iz-zija ħarġet minn kamritha bid-dmugħ,

b'xagħriha 'l isfel, u tefgħet f'riġlejn ommi, titlob: "Issa noqtol lili nnifsi u jkollok mewta fuq il-kuxjenza tiegħek għall-kumpliment tiegħek. il-ajja!Jekk jogbok, int nitlobha fuq irkopptejn - qalet - jien biss mara fqira, waħdi u trattata ta kruha minn raġel falz, ħadd ma jħobbni.Oħti, nitlobkom biex ma teħodhiex minn jien, ħniena, m'għandek ebda dritt tħallini waħdi, kiber fostna bħal fjura u issa l-ebda gratitudni!"

B'xagħar imqaxxar u wiċċ iqattar bit-tajn, ta daqqa ta' ponn fl-art, u saħqet l-univers kollu. Ommi fehmet li oħtha kienet saret perikoluża u kienet qed titlef moħħha, kienet bla paċenzja. Madankollu, ma ċcaqlaqx, ma ħallietx lilha nfisha titqanqal mill-ħniena, kienet trux għad-delużjonijiet tiegħu, ħarset fil-bogħod u stenniet it-tmiem tad-drama tagħha. Meta iz-zija rrealizzat li ommi kienet sod, ħarġet ġo kamritha, u ċaħditna l-aħħar addiju. F'daqqa waħda tlaqna, reġgħet lura fit-triq tishet, kif tlaqna rajna tickien sakemm saret ballun żgħir iswed li ħallat mal-ġebel. Forsi kont krudili magħha, kif jistgħu jkunu t-tfal biss, imma niftakar li hekk kif tlaqt minn darha protett b'id ommi, meta rajt li kienet se tisparixxi minn quddiemi r-rizentiment kollu tiegħi f'daqqa waħda nbidel f'affezzjoni. u ħassejt sensazzjoni ta' mogħdrija lejha (wara sirt naf li għal ftit xhur bkiet fit-toroq bħallikieku kont mejta).

Fi Piazza Bertolami infetħu l-bibien tat-taxi. Mit-tieqa xejret lil kull min rajt sat-tmiem tal-belt. Waqt il-vjaġġ osservajt b'tgħaġeb f'qalbi l-panorama u l-pajjiż li bil-mod il-mod tbiegħed minn ħarsa tiegħi, bqajna siekta għal żmien twil sakemm rajt il-baħar. Sa issa kont 'il bogħod minn Novara, definittivament! Ħsibijiet opposti ġġieldu f'moħħi u ma stajtx nikkontrollahom, imbagħad qomt meta ommi kestnini, wissitni li wasalna. Imbagħad kont inħobb ħafna lil dak il- pajjiż li kont iddetestajt għal tant żmien minħabba l-ħajja ta' niket li għamilt. Fl-istazzjon ta' Vigliatore kien hemm konfużjoni kbira, ħafna bħalna kienu qed jitolqu lejn it-tramuntana bil-bagalji tal-kartun u basktijiet oħra.

Ġie riħ irqiq mill-baħar u ħassejt il-melħ iħawwi xofftejja. Sensazzjoni sabiħa li ħassejt għall-ewwel darba. Nistennew il-ferrovija għal nofs siegħa.

Għalija kienet arja ġdida. In-nies kantaw il-kanzunetta popolari "Professor, għidli liema ġiet l-ewwel, it-tigieġ jew il-bajda." Kulhadd kien qed jirritorna mill-vaganzi fil-kontinent. Ladarba wasalna Messina rajt bi stagħġib il-vaguni jtilgħu fuq il-ferry-boat. Kien nofs Settembru u f'dak is-sema blu ħafna 'l fuq mill-istrett eluf ta' bajliet kienu qed iduru. Bit-titjira tagħhom kienu qed irrakkmu l-ħolma tiegħi: li finalment nirritorna ngħix mal-familja tiegħi. Ipprovajt nara lil Alla fiċ-ċentru ta' dak l-isfond qawwi u, minkejja li ma rajtu, irringrazzjt u minn qiegħ ir-ruħ ċkejka tiegħi. Wara għadd ta' sigħat niżlu Ruma biex nieħu, wara aktar sigħat ta' stennija, il-ferrovija lejn Milan, fejn kien hemm bidla oħra ta' ferrovija għal Domodossola. Kienet ħolma. F'dik il-ferrovija, ommi sellmet lil diversi nies li kienet taf. Kulhadd kien qed jistaqsi minn fejn kienet u min kienet it-tfajla magħha. Ma kinux jafu li kellu tifla oħra.

Osservajt il-pajsagġi: rajt b'għageb il-Lag Maggiore u l-gzejjer, imbagħad il-muntanji. Staqsejt kemm dam sakemm wasalna, naf li l-belt kienet f'wied imdawwar bil-muntanji. Wasalna Domodossola tard filgħodu. Is-sema kien griż, it-toroq dehru wkoll miżbugħin skur, in-nies imxew b'pass determinat waqt li jħarsu lejn l-art, anke ħwejjigħom kienu skur. Fl-istazzjon il-papà kien qed jistenniena ma' ħu ċkejken li kont rajt fi Sqallija sentejn qabel. Bews u tgħanniq. Hekk kif morna d-dar ipprovajt niskopri l-post li dalwaqt se ssir il-belt tiegħi. Għaddejt it-twieqi tad-djar imma tant kienu numerużi li tlift il-kalkoli tiegħi. Kien hemm wisq twieqi, u wisq djar fuq xulxin. Tant kienu għoljin li għajnejja ntilfu fis-sema.

Ħassejtni sturdut. Eluf ta' mistoqsijiet ħarġu f'rasi, ġew u sejrin bla sabar. Matul il-vjaġġ ma stajtx innissel kelma waħda. Imbagħad id-dar kelli sorpriża oħra meta rajt lil ħuti, li kont ftakarhom biss mir-ritratti. Sorpriża oħra kienet il-kċina bis-sink, il-vit u l-fuklar tal-gass (f'Novara ma kienx hemm ilma fid-dar u sajjarna bl-injam). Filgħaxija ġiet iżżurna Comare Grazia ma' bintha Caterina. Anke l-ġirien riedu jiltaqgħu miegħi. L-għada filgħaxija missier ħani ċ-ċinema. Waħda mill-isbaħ serati ta' ħajti li niftakar għal dejjem, sal-aħħar jum. Fl-aħħar kont ma' missieri, qabel kont inħobbu bħalma wieħed iħobb

missier assenti, issa ammirajtu u fl-aħħar għall-ewwel darba ħassejtni protett bħallikieku kont il-prinċipessa tiegħu. Fil-qosor, ħassejtni qisni miexja 'l fuq mis-sħab, kont niżlet f'punt ieħor tal-univers.

Kapitlu disgħa - Il-bieb tas-sema

Qabel ma telqet minn Sqallija, ommi kienet irnexxieli ssibni impjieg għand il-ferrier u wara jumejn akkumpanjatni għax-xogħol. Tlaqna mid-dar kmieni filgħodu: kont eċċitati ħafna b'din l-aħbar.

Fid-daħla ġejt milqugħa mis-Sinjorina Tilde li tatni tbissima kbira u ħaditni minn idi, mara pjaċevoli u ta' ħbiberija. Tilde qaltli bil-Milaniż "Hello bela tusa (tfajla), ejja, ħa nintroduċik lill-bniet li jaħdmu miegħi: Nella u Teresina. Għandhom ħafna esperjenza, jgħallmuk kif taħdem. Jekk ikun hemm kwalunkwe problema - žiedet tgħid - toqgħodx mistħija tistaqsi". Għalhekk f'ħakka t'għajn sibt ruħi max-xogħol il-ġdid tiegħi.

Digà ħassejtni mkabbar u biex timmarka din il-bidla fil-ħajja ta' Bela Tusa, waslet il-perjodu tagħha għall-ewwel darba. Ma tantx kienet taf dwar dak is-suġġett, iżda mill-istejjer li semgħet mingħand sħabha anzjani f'Novara, fehmet li hekk kienet ttrasformat f'żagħżugħa. Fehmet li ma kellhiex bżonn dak is-sinjal biex tkun mara: digà kienet minħabba dak kollu li kienet tgħallmet, magħrufa u ħabbet. Ma kienx għadu caterpillar u kien għadda minn metamorfosi fi farfett. Ġie mill-bogħod u fi ffit minuti għadda minn dinja għall-oħra. Hija sabet ruħha waħedha u kienet kburija ħafna biha.

Sadanittant, kont qed nibda familjari max-xogħol il-ġdid. Dakinhar, għenuq tal-pil kienu jintużaw biex jitwaħħlu mal-kowtijiet. Il-ġlud kienu mxarrbin bi sponża u fl-aħħar ġew imsammar fuq bord tal-injam billi jinġibdu minn kull naħa. Ftakartni meta fil-laboratorju fi Sqallija għaffeġt iċ-ċomb biex inpoġġi fuq il-qiegħ tal-ħwejjegħ. Hawn ukoll kien hemm xi tisfir fuq is-swaba'. Jekk kien hemm ftit xemx kienu jitnixxfu fil-ġnien fit-triq, għalhekk kelli naġixxi bħala sentry għall-ħaruf prezzjuż Persjan, volpi, mink u ġlud muskè tal-firien. Waqt li kont qed nieħu ħsiebhom għoġobni nara l-karozzi u n-nies jgħaddu. Saħansitra bdejt nixfa' d-dħaħen tal-egżost tal-karozzi u ppruvajt nixxarrab f'dik ir-riħa tal-belt, tant ġdida u tossika għat-tifla ċkejna li trabbet fl-arja pura. Il-belt għaddiet minn quddiem il-ħarsa tiegħi u anke tlift il-ħin. Missieri spjegali li hemm il-ġurnata kienet maqsuma f'siġħat, filwaqt li meta kont noqgħod Castrangia kont naf biss it-tluġħ u l-inżul tax-xemx. Xi drabi waqt li kont qed nieħu ħsieb il-ġlud kienet tiġi mara anzjana mis-sular ta' fuq biex iżzommni kumpanija. Tkellem bil-Piemontese strett u ma fhimt xejn: "X'ċajta sabiħa, da ndua ti vegnat (minn ġej)? Cuma ti se ciamat (x'ismek)?" Nibdel. "Ti mi capisat mia (ma tifhimx)?" Meta l-ġlud kienu niexfa Miss Tilde qatgħet il-forma tal-għonq għall-ħajjata li ordnawhom.

Ftit ftit tgħallimt inpoġġi l-frisellina padding, il-loop madwaru u mbagħad il-lining. Minħabba l-kapaċitajiet tiegħi bdejt nirċievi flus fil-but ta' kull ġimgħa u dalwaqt tpoġġiet f'konformità mal-marki tal-pensjoni. Ħassejtni anzjan. Fil-laboratorju kien hemm radju: Ħadt gost nisma' l-kanzunetti. Il-frigġijiet ma kinux komuni dak iż-żmien imma ż-żagħżugħa kellha icebox li kienet timlietha bi blokki tas-silġ fornuti minn gentleman li għadda b'karrettun mit-toroq tal-belt. Li tixrob tali ilma frisk kien ġdid għalija. Stufi tal-injam irħis saħħan id-dar. Ma kellux telefon imma meta kellu bżonn iċempel lill-klijenti bagħatni għand iz-zija, sid ta' kumpanija tal-kostruzzjoni b'diversi ħaddiema. Fost dawn, b'kumbinazzjoni, rajtha għall-ewwel darba... Imma din hija storja oħra li jekk għandi ħin u xewqa, ngħidilkom aktar tard.

Id-dar kilt tajjeb, filgħaxija ħriġna nżuru ċ-ċentru tal-belt bis-soqfa tal-ġebel u l-ħwienet bi twieqi sbieħ. Is-Sibt kont immur ma' ommi fis-suq, li jokkupa parti tajba miċ-ċentru, meta tlaqt mix-xogħol għall-ħabta ta' nofsinhar. Xtrajna drapp biex nagħmilni kowt. Kien iċċekkjat. Inawgurajtha billi niżżel l-affarijiet tiegħi fil-Quddiesa ta' Nofs il-lejl fil-Milied. Fil-qosor, ħajja kuntenta.

Wasal il-Karnival. Attendejna għall-festa tal-Ewwel tas-Sena fit-teatru Galletti ma' familja qrib tagħna. Kienet ħolma li nara l-blalen tal-masquerade fost id-drammi ta' dwal fosforexxenti.

Is-Sibt ta' wara meta qomt xi ħaġa kienet ħażina. Kont nibki għax ommi ma kinitx tatni San Pellegrino magnesja. Kuġin tiegħu wasal minn Martigny. Ikla magħna. Wara nofsinhar ħassejtni stramba, deher li l-kumentizza tiegħi kienet qed tintemm. Il-papà akkumpanja lill-kuġin tiegħu sal-ferrovija, imbagħad kellna l-pranzu.

Ma noħorgux mixja dik il-lejla. Il-papà qal lill-omm, "Se nżur lil sħabi fil-bar." Għall-ħabta tal-10pm reġa' lura d-dar iħenn u ngħoġob b'wiċċ pallidu, impetrifikat minn uġiġħ qawwi f'sidru. "Teresa, agħmilni xi chamomile." Waqt li l-papà kien qed jibni fuq is-sodda, ġrejt ma' zija biex insejjaħ tabib 50 metru bogħod. Ġie minnufih, imma sadattant missieri kien waqaf jgħix. Aktar tard sirna nafu li l-aorta kienet infaqqgħet. Ma kien ikun hemm xejn x'tagħmel xorta waħda, il-papà għadda mill-bieb tas-sema u tellgħu lejn is-sema. Kien is-17 ta' Frar, 1951. Il-lejl kollu bqajt b'għajnejja mwaħħla fuq il-ġisem bla sahha ta' missieri. Rasi kienet iddur, taħlita ta' emigranja u sturdament li kważi ħaditni minn dik il-kamra fejn l-oġġetti kollha saru ta' mibegħda għax kienu xhieda ta' mewt ingusta. Qatt ma waqaft naħseb fuq missieri u d-destin krudili li kien jistenni f'Domodossola, id-dmugħ ma setgħux joħorġu aktar minn għajnejja għax kienu nxef mill-biki. Dak Alla li kont immaġinajt mat-tluq tiegħi fid-dawl li jgħammex fuq l-Istrett ta' Messina, fejn kien moħbi? Għaliex kien abbandunana? Għaliex kien qarraqni daqshekk? Għaliex issa li sibt lil missieri tneħħa minni għal dejjem? X'kienet il-punt ta' din it-tragedja? Issa li Alla hawn f'Domodossola deher differenti, imbiegħed,

elużiv, deher magħmul mid-dlam, elużiv u impalpabbli, morr, Alla li ma kontx għadni naf jekk nergax nafda jew ninjorax għall-bqija ta' jiemi. Għal iljieli u ljieli bqajt sieket, nibqa' għassa b'għajnejja mħabbta fid-dlam, kważi nittama li mal-wasla tal-ġurnata kollox jerġa' lura kif kien qabel. F'dawk il-jiem innikktn, bil-familja tiegħi f'xifer preċipizzju, fhimt li l-ġenna ma kinitx post għat-tfajliet żgħar.

Wieħed minn dawk l-iljieli, fis-siġhat bikrin ta' filgħodu waqajt u wara rqađ itturmentat għereq f'ħolma ħelwa: sibt ruħi fuq il-lag, imbagħad missieri deherli b'għajnejh u wiċċu mgħaddas f'dawl ċelesti. Issa wiċċu ma baqax ibati u reġa' kien sabiħ. Tbissemli bil-ħlewwa, ħa idi, għannini u beda jkellimni. "It-tifel tiegħi – qal – dak li rrid ngħidlek issa hija l-imħabba tiegħi, il-ġid kollu li nixtieq għalik. Iċ-ċirkostanzi fisser li ma nafux lil xulxin. Jiddispjaċini li ma rajtx tikber..." .

Xi drabi naħseb dwar dik il-ħolma u l-aħħar vjaġġ tiegħi, naħseb dwar meta se jsejjaħli l-Mulej, inħobb nimmagina li meta naqsam il-bieb tas-sema se jkun qed jistennieni missieri, liebes bħal dik il-lejla ħani sal- ċinema: miegħu għandna ħafna affarijiet x'ngħidu lil xulxin, irridu nibdew għal dejjem dik il-konversazzjoni interrotta f'dak il-lejl kiesaħ ta' Frar. Ikun l-aħjar mod, naħseb, biex nibda l-aħħar vjaġġ tiegħi.

Omm baqgħet iddisprata b'erbat itfal u bla pensjoni għax missier kien sempliċi cobbler. Il-bard u l-uġiġħ kollu fid-dinja kienu niżlu fuq il-familja fqira tagħna emigranta.

Bogħod minn artna, 'il bogħod mill-ħajja, konna ħbub tar-ramel mkaxkra mir-riħ tad-deżert.

Ommi kienet tilfet ruħha u r-ruħ kollha tagħha. Kienet saret qoxra vojta. Ġismu kien ikkuntrattat bħal biċċa injam, qatt ma waqaf jitlef il-piż u l-ħarsa mitlufa tiegħu, f'wiċċ pallidu u bla espressjoni, baqgħet fissa għal minuti sħaħ lejn punt imbiegħed, lejn il-qabar ta' missieru. Hija kienet saret qisha ghost posseduti mill-impossibbiltà li tinsa. Ħassejt il-mument meta kienet se

taqa' u tegħreq f'disprament mingħajr ebda mod kif toħroġ. Ipprovajt inħawwadha, tkellimtha nipprova nferraħha. Oerhört, ir-rwoli kienu ġew maqluba għal kollox: kienet it-tifla li kkonsolat lil ommha, tgħid l-istejjer tagħha biex tippreparaha għall-ħajja mingħajr żewġha u tgħinha tinsa. Jien, it-tifla l-kbira, kont għadni ma għalaqtx il-15-il sena.

Wara l-pranzu mort lura għax-xogħol għand il-furrier biex naqla' ffit centeżmi oħra. Jien kont qed nipprova nżomm il-fjamma tat-tama ħajja. Imma fl-aħħar mill-aħħar ommi, ma nafx kif, forsi bil-qawwa tad-disprazzjoni, bejn għajta u oħra ħadet id-dinja kollha fuq spallejha u bil-mod il-mod reggħet reggħet tkun ħajjata, ħjata ffit dbielet u dressing gowns.

Kapitlu għaxar - It-tusa sabiħa

F'Mejju ta' l-istess sena ħu ċ-ċkejken marad bil-ħosba u jien qbadniha wkoll, peress li ma kontx ħadtha bħala tifel. Waqt li kont fis-sodda smajt lil ommi tiftaħ il-bieb. Xi ħadd kien idoqq il-qanpiena tal-bieb. Imbagħad smajt il-vuċijiet ta' zizi u Michelillo. Kont inkwetat: qabel qatt ma kienu ħaduni Domodossola biex nara lill-ġenituri tiegħi u issa kienu tfaċċaw. Baqqħu madwar ġimgħa, imbagħad telqu xi ftit diżappuntati għax ttamaw li jien nirritorna magħhom Sqallija. F'Novembru waslet ittra mmarkata bl-iswed. L-omm kienet allarmata u idejha kienet tħawwad meta fetħitha. Rajtha tibki: zizi ħabbar il-mewt tan-nannu Turi. Sabu mejjet fil-kampanja ta' Bordonaro fit-8 ta' Novembru. Kellu 87 sena. Is-sena ta' wara kien hemm diżappunt ieħor saħansitra ikbar, meta b'kumbinazzjoni l-investigazzjonijiet wasslu għall-kawża tal-mewt minħabba fgat b'maktur f'gerżuma, li nstabet waqt l-eżumazzjoni. Ir-reat sar minn mara flimkien ma' ħuha, ġirien fil-kampanja, biex serqet il-pensjoni ta' 11,000 lira. Aktar tard hija serva 24 sena ħabs u hu serva 12-il sena għal kompliċità.

Bqajt inkun imdejjaq. Bi ftit flus ma stajniex ngħaddu b'5 persuni. Is-Sinjorina Tilde tatni parir biex nieħu tkeċċija falza sabiex inkun nista'

nirreġistra fl-uffiċċju tax-xogħol. Ħafna drabi kont immur niċċekkja jekk kienx hemm xi xogħol, imma ftit kien hemm tama. F'April tal-'53 sirt naf li kienu qabdu xi tfajliet f'fabbrica. Ma kellhomx bżonnha, missirijiethom diġà kellhom xogħol. Għalhekk mort l-uffiċċju nipprotesta: kelli bżonn naħdem aktar mill-oħrajn. F'Mejju fl-aħħar d'halt f'fabbrica fejn kienu jipproduċu ċineg elastiċi, lazzijiet taż-żraben, żigarelli u tubulari għall-wajers tal-elettriku. Xogħol iebes b'xiġts ta' kull ġimgħa 6-13 u 13-21. Fl-intervalli mort ukoll għand il-pil biex nissupplimenta s-salarju tiegħi u nagħti serħan lil ommi.

Wasal Awwissu. Għall-vaganzi, Comare Grazia kellha tmur Sqallija biex iżżur lil ommha anzjana. Iddeċidejt ukoll li nitlaq ma' binti Caterina. Tlaqna bil-ferrovija lejn Milan u mbagħad lejn Ruma, fejn wasalna bil-lejl. Kellna nistennew ftit sigħat għall-ferrovija lejn Sqallija.

Fl-istazzjon sibna xi raħħala sħabu, u fosthom attur nanu minn Novara, Salvatore Furnari, u suldat li ismu ma niftakarx. Waqt li s-Sinjura Grazia tistrieħ fuq bank, jien u Caterina ġejna mistiedna għal mixja. Ħaduna Piazza Esedra biex nieklu mottarello. Ħassejtni li kont qed nibda nerġa' nerġa' nieħdu l-ħajja.

Meta waslet il-ferrovija diġa mimlija, is-Sinjura Grazia għaġġlet biex titla' b'żewġ basktijiet. Il-ferrovija ma kinitx waqfet għal kollox u waqgħet ċatta fuq il-binarji. Caterina, jien u l-folla kollha għajjat lill-Missier Etern hekk kif ħriġna 'l barra mimlija tbenġil imma mirakulużament ħajja. Hija rrifjutat li tittieħed l-isptar. Wara siegħa l-ferrovija telqet. Qabel nofsinhar wasalna fl-istazzjon

Terme Vigliatore fejn ħadna l-karozza tal-linja li ħaditna Novara Sicilia, mistednin ta' zizi u Micherillo.

Laqgħuna bħala mistednin tal-unur. It-tlieta li aħna konna fis-sodda dak il-lejl, jien u Caterina ma rquadniex il-wink. Is-Sinjura Grazia kienet mimlija wġigħ. Dak il-lejl stess kien hemm sorpriża: xi ġuvintur tawna serenata bil-kitarra u l-vjolin, iżda z-ziju Micherillo, imdejjaq, ġegħilhom jaħarbu.

Omm Caterina qattgħet kważi l-ħin kollu tagħha fis-sodda. F'għaxart ijiem ħareġ darbtejn biss biex iżur lil ommu anzjana. Wara nofsinhar mort inżur lil sħabi u sħabi mil-laboratorju. Ġurnata waħda rajt ukoll sieħeb tal-iskola li ġie jgħannaqni. Kien qed iżomm rota b'idu u tlabtu jeħodni għal dawra. Dakinhar, Novara qatt ma kienet rat tifla fuq rota. Hekk kif saret taf, zizi ċanfarni: "Int sirt kokka, qatt ma kont nimmagina affarijiet bħal dawn".

Lura f'Domodossola, is-Sinjura Grazia kienet qed tbatu biex tirkupra. Wara dik il-waqgħa, l-uġigħ tal-artrosi ħa f'idejh. Huwa għamel kuragġ biss meta mar mal-familja tiegħu għal xi party, fejn jien ukoll ġejt mistieden.

Ergajt lura għax-xogħol fil-fabbrika u għand il-pil, imma kelli bżonn esperjenzi ġodda. Ġurnata minnhom, waqt li kien qed iżur il-parroċċa ta' San Gervazju u Protazju, avviċinani Don Giuseppe Benetti biex jistaqsini xi mistoqsijiet. Afdajt fih in-niket kollu tiegħi. Heġġiġni u qal: "Ejja l-oratorju l-Ħadd wara nofsinhar. Hemmhekk issib lill-president tal-Azzjoni Kattolika Signorina Germana, li tintroduċikom mal-bniet u tagħtikom ħafna pariri tajbin." Mill-ewwel sibt ruħi komdi: bi ftit mistħija bdejt nagħmel ħbieb. Bżajt li ma nafx nitkellem imma bl-għajnuna ta' Alla għelbu l-ewwel diffikultajiet. Minn rajt naqra l-gazzetta tal-assoċjazzjoni nammira lill-fundatriċi Armida Barelli: bis-saħħa tagħha ħajti tjiebet. Meta x-xift tal-fabbrika ppermetta, mort il-quddiesa ta' filgħodu fis-7, fejn iltqajt ma' Dun Benetti, li kont inqies bħala direttur spiritwali tiegħi. Il-Ħadd offret li nqatta' siegħa fl-istand tal-istampa tajba quddiem il-knisja. Iktar tard stidinni biex ningħaqad mal-kunsill ACLI. B'dawk l-impenji kollha ħassejtni importanti u mwettqa.

Il-kollegi tiegħi fil-fabbrika kkunsidrawni bigotti, imma ma ħassejtx skomda, anzi tlabt għalihom u ċempilthom lura meta tkellmu b'mod vulgari fil-kmamar tat-tibdil qabel bdejt ix-xift.

Ħdax-il Kapitu - Wiċċ tal-Porċellana

Ħadd tas-sajf il-president tal-Azzjoni Kattolika Ġermaniża organizza vjaġġ lejn il-muntanji. Bil-ftit flus li kien fadal stajt inħallas l-ispiza tal-vjaġġ. Wasalna bil-karozza tal-linja lejn Goglio, imbagħad bil-cable car għal Alpe Devero u mbagħad bil-mixi lejn Crampio. I kkontemplat is-sbuħija tal-muntanji miksija bil-fjuri: rododendri, buttercups, orkidej selvaġġi. Blueberries għall-festa. Kabini b'soqfa tal-ġebel u twieqi tal-injam li minn fuq it-twieqi tagħhom kienu mdendlin ġeraniums aħmar jgħajjat u roża. Staqsejt lil Germana fejn spiċċat it-triq. "Meta nkunu għajjenin nieqfu għal ikla ppakkjata." Għall-ħabta tas-1pm waqafna nixorbu l-ilma ċar li joħroġ minn blat lejn il-wied. Wara li nieklu, nitolbu u nkantaw tlaqna għall-vjaġġ tarritorn. Jien kont nirtregħid bil-ferħ: qatt ma kont qattajt ġurnata daqshekk sabiħa. Id-dar għedt lil ommi kollox u rajtha titbissem.

Kultant irċivejt posta mingħand xi ħabib ta' Novara Sicilia: talab li jsiblu xogħol f'Domodossola biex inkunu nistgħu niltaqgħu. Kont konfuż ħafna imma kuntent li xi ħadd kien iħobbni. Kien hemm ukoll tifel minn Domodossola, imma ma għoġobnix: filgħodu kien jixrob xi grappa u dejjem kellu ħaddejn ħomor.

Il-meditazzjonijiet ta' filgħodu wrewni t-triq lejn il-kunvent, imma fl-istess ħin għoġobni t-tfal u l-idea li nibda familja. Afdat lili nnifsi lir-rieda ta Alla. G[ad t il-
{add waranofsinhar fl-oratorju nippjana l-impenji tal-Katekizmu ta kull ;img[a
mal-[bieb tieg[i. Xi Ħdud konna morna fl-oratorji tal-bliet ġirien. Il-vjaġġ bil-
karozza tal-linja iddejjaqni, imma l-kuraġġ għeleb xi tbatija żgħira.

Fl-1 ta' Mejju 1954, l-ACLI u l-oratorju organizzaw vjaġġ: pellegrinaġġ fis-Santwarju tal-Madonna di Oropa filgħodu u rally mill-Onorevoli Pastore ġewwa Biella wara nofsinhar. Jien kont minn tal-ewwel li ngħaqadt flimkien ma' ħabib tiegħi u l-għarus tagħha Pierino. Telqu 2 karożzi tal-linja mimlija żgħażaġħ. Fosthom tifel blond mistri li kont diġà rajt xi mkien. Kien hu: il-ħaddiem mill-kumpanija tal-kostruzzjoni fejn mort inċempel lill-klijenti tal-pil. Pierino introducieh miegħi: kien kuġinuh. Matul il-ġurnata qatt ma ħalla ħarstu fuqi. Meta wasalt id-dar għedt lil omni biha. L-għada filgħaxija rajtu taħt il-gallerija żgħira tal-kamra li tinsab fl-ewwel sular. "Omm, omm, eja u ara: hemm it-tifel li ltqajt magħhom f'Biella". U hi b'nofs tbissima: "Huwa ovvja li qed iħarrek." L-għada filgħaxija, ħriġt ma' ġar, sibtu quddiem. Hija mistiża staqsiet jekk tistax tiġi magħna. Ftit inċert aċċettajt. Kissru s-silġ billi tkellmu dwar dan u dak. Ladarba spiċċa x-xift ta' wara nofsinhar fil-fabbrika akkumpanjani d-dar. Darba filgħaxija ħadtu biex inressaqh lil ommu, li laqgħetu tajjeb ħafna. Fil-ħin liberu tiegħu kien jattendi l-oratorju. Imbagħad subien u bniet ġew separati, biss fi tmiem il-laqgħa setgħu jiltaqgħu. Attendejna wkoll laqgħat tal-ACLI.

Anke jekk omni ġiet minn Sqallija, fejn żewġ subien li kienu jħobbu lil xulxin ma setgħux joħroġu waħedhom, fdat fina u bdejna vjaġġ paċifiku. Giuse qaltli li kien iltaqa' ma' missieri: biex jaqla' xi flus, peress li kien hemm 4 itfal u l-papà biss kien jaħdem, ta' tifel kien jagħmel xi mandati għall-finanziera tal-kwartieri ftit passi mid-dar tiegħu. Kultant kien iġib iż-żraben tagħhom għand missieri għat-tiswijiet. Smajt bi pjaċir.

Qalli xi ħaġa oħra: meta fis-16 ta' Settembru 1950 għaddejt minn Ruma biex naslu f'Domodossola iltqajna Prattikament. Ġuże, kif għadni nsejjaħlu, kienet waslet bir-rota għas-Sena Mqaddsa. Vjaġġ avventuruż: telaq minn Domodossola flimkien ma' qassis mill-wied li pedala malajr bl-istivali tal-muntanji. Kien kważi impossibbli li ssegwih. Waqaf biss meta ra xi ġnien tal-ħaxix biex jieħu ftit insalata. F'nofs il-vjaġġ Giuse baqgħet waħedha. Tul it-

triq sab bejjiegħ tat-triq b'rota qadima mgħobbija b'junk biex ibigħ. Huma żammew kumpanija lil xulxin sa Ruma.

Wasal Awwissu. Il-fabbrika kienet qed tagħlaq għall-vaganzi u ddecidejt li mmur inżur lil oħti Rosa li kienet qed tikkonvalexxenti fl-għoljiet fuq il-Għadira ta' Mergozzo. Tlabt lis-sorijiet li kienu jmexxu d-dar biex joqogħdu għal ftit jiem. Jien kont għadni kif semmejt din l-idea lil Giuse. Kien hemm tfajliet oħra fuq btala fid-dar. Fosthom in-neputija beautician ta' soru. Filgħodu tal-15, il-festa tal-Assunta, sejjaħna fil-kamra tiegħu wara l-quddiesa biex nipprattikaw. Imlielna wiċċna b'diversi kremi, mascara u lipsticks: qisna statwi tax-xama'. Waqt l-ikel is-soru ċemplet lin-neputija lura: ma kienx hemm skop li tittratta magħna hekk.

Wara nofsinhar, inħares lejn il-lag mit-tieqa, rajt lil Giuse toħroġ. Ma ridtx nara b'dak il-wiċċ tal-porċellana. Meta rani mal-bieb kważi ma għarafniex. Skużajt, spjegajt li kien esperiment u t-tfajliet l-oħra wkoll ġew trasformati. Wara nofsinhar imxejna fil-ġnien tad-dar. Lejn filgħaxija sellemni: "Naraw dalwaqt, f'Domodossola, imma b'wiċċek nadif u frisk bħal qabel".

Kapitlu tnax - Violette

Ladarba spicċaw il-ġimagħtejn tal-vaganzi, mort lura għax-xogħol fil-fabbrika fuq ix-shift mis-1pm sad-9pm Waqt li kont qed indaħħal il-bobbins fil-magħżel tal-magni ħsibt fuq Giuse, imma fl-istess ħin ma kontx. ghandek xewqa kbira li tarah. Fid-9pm daqqet is-sirena u qalbi bdiet tħabbat b'rata mgħaġġla. Wara li ttimbrajt il-folder, fil-ħruġ tal-gradarajt rota fid-nofs-dlam. Kien tassew hu: ġie lejja, mistħi ħares lejn wiċċi u qalli: "Jogħgobni daqsek sempliċi". Ġegħluni noqgħod fuq it-tubu tar-rotta u ħadni d-dar. Bdilna tislma sempliċi tal-lejl it-tajjeb. Dan ġara kważi kuljum. Il-Ħadd wara nofsinhar ħadna ftit karozzini bir-roti fl-irħula fil-qrib. Ġurnata waħda ħadni d-dar tiegħu biex jipprezentani lil missieri u ommi, żewġ aħwa u ħu. Ftit ftit introduċietni wkoll liż-zijiet u l-kuġini tagħha bħala ħabiba.

Meta ommi ratna mill-gallerija ġegħlitna nitilgħu d-dar. Waqt li kienet iddedikat lil dak it-tifel, kont indeċis ħafna. Fit-8 ta' Diċembru, jum l-Immakulata Kuncizzjoni, jum ismi, daqqet il-qanpiena tal-bieb. Kien il-florist, li tatni bukkett qronfol aħmar. "Omm, Giuse bgħatli l-isbaħ xewqat!". X'diżappunt meta ftaħt in-nota: ma kienx hu, imma tifel ta' 14-il sena li ltqajt magħhom b'kumbinazzjoni. Huwa qal "I love you" bil-firma. Forsi ħaseb li kelli l-età tiegħu.

Lejlet il-Milied ħarġet Giuse b'vażun kbir ikkulurit mimli ċikkulati u greeting card. Irringrazzajtu u morna l-quddiesa ta' nofsillejl flimkien. Malli rritorna d-

dar qalli: "Għada għandi mmur mal-familja tiegħi biex niekol mal-qraba tiegħi. Nerga' narak fil-Boxing Day". Fis-26 ta' filgħodu għedt lil ommi "ma' dak it-tifel ma noħrox iktar, qed nagħtih lura l-vażun, ma rridx impenji". U hi b'ħarsa severa: "Int miġnun, stajt għamiltu kieku ma kontx diġà kielt iċ-ċikkulati".

Fil-jiem ta' wara daħlet Giuse b'ħas-soltu biex tiġbidni mix-xogħol. Fuq il-medda tat-triq bil-mixi jew fuq it-tubu tar-rota kważi ma tkellimtx miegħu. Fl-Ewwel tas-Sena 1955 mort il-quddies. Kien hemm ukoll u fl-aħħar akkumpanjani d-dar. Fil-bieb qalli: "Jista' nkun naf x'għandek f'moħħi biex iġġiegħli nbati hekk?", u ħarbitlu demgħa minn għajnejh. Dik it-tiben kissru dahar il-ġemel u tajtu tbissima. Tatni bewsa u qalli: "Illum wara nofsinhar niġborlek biex tmur għall-għasar fuq il-Kalvari. Wara l-għasar se jintwera film fil-każin tal-ACLI." Aċċettajt u għidna addio. Irrapportajt d-dar u ommi qalet ferħana: "Ma terġax issib tifel tajjeb hekk".

Fis-2pm tlaqna lejn il-Kalvarju mal-mogħdija tal-bagħal bil-kappelli tal-Via Crucis. Ladarba wasalna s-Santwarju inkantaw l-għasar u wara t-tberik morna l-każin. Ma niftakarx it-titlu tal-film, iżda kien tedjanti ħafna, għalhekk issuġġerejt li mmorru lura l-belt fiċ-ċinema Catena, fejn irnexxielna ngawdu film aħjar, bl-isem "Violette".

F'April, waqt li nivvjaġġaw tul il-wied ta' Vigezzo u ċ-Centovalli bil-ferrovija, morna mal-ġenituri tiegħu għall-festival tal-karru tal-fjuri f'Locarno. Iltqajna mal-parrinu ta' Giuse, li introduċietni b'ħala "ħabiba". Poġġa idejh fil-but u ħa 10 franki Żvizzeri mill-kartiera, tahom lil Giuse u qal "Sewwa, meta se tiżżewweġ?". Ħarsa lejn xulxin, qatt ma konna tkellimna dwarha.

Fil-jiem ta' wara bdejna nieħdu l-idea taż-żwieġ. Saħansitra tkellimna dwarha d-dar. Omm kienet ferħana imma fl-istess ħin kien hemm ftit possibilitajiet finanzjarji. Ftit ftit xtrajna ftit lożor u ftit ħwejjeġ ta' taħt. Ma kellniex b'żonnijiet partikolari. Morna nfittxu appartament żgħir u modest. Sibnieha fid-distrett antik tal-Motta u għalhekk waqqafna l-ġurnata tat-tieġ:

it-Tnejn 19 ta' Settembru. Jien mort ma' ommi fil-ħanut tad-drapp ta' Panzarasa biex nixtri l-bizzilla tal-libs ta' tiegħ u ħadtha għand is-Sinjura Tilde, il-pil, li dejjem kienet wegħditni li se nagħmilha b'affezzjoni.

Fil-muniċipju ommi kellha tiffirma l-bans taż-żwieġ għax kont għadni minorenni. Il-ġenituri ta' Giuse kienu kuntenti wkoll. Fil-parroċċa Monsinjur Pellanda qalilna kliem sabiħ ta' inkoraġġiment: "Dejjem ibqgħu modesti b'ħafna fidi biex niffaċċjaw il-ferħ u n-niket li l-ħajja tirriżerna għalina. Inħallik issib ir-runner aħmar tul in-nava".

Kellna nhejju l-lista tal-qraba u l-ħbieb li lilhom il-favori jkunu kkonsenjati b'ħas-soltu. Ftit mistednin. Omm Giuse qalet "Żewġ għal kull familja". Bil-mod ilħaqna 35 persuna. Intgħażlu x-xhieda: iz-ziju ta' Giuse Carmelo u għalija Pierino, il-perit tal-laqqgħa tagħna. Ġimgħa qabel it-tiegħ l-oratorju tal-irġiel immexxi minn Dun Giuseppe Briacca hejja festa għalina. Mastru Furiga pinga stampa ta' tisljiet fuq il-blackboard u ħoloq scroll bil-lista tal-ħbieb. Kien hemm ukoll mejda miksija bi pasti u xorb. Qatt ma kien hemm festa b'ħal dik fl-oratorju. Il-koleġġjata tas-Santi Ġervażju u Protażju kienet qed tiġi rinnovata u l-bankina kienet mimlija terrapien u ġebel, iżda xi nisa lesti għamlu minn kollox biex inaddfuha f'ġieħ Ġużeppi u Concetta.

Fis-16 ta' Settembru waslu Zizi u Micherillo, imċaqalqa għax Konċettina kienet qed tiżżewweġ u kellu jakkumpanjaha fuq l-artal, ħa post missierha li ma kienx għadu hemm.

Sadanittant, waslu xi rigali żgħar: pot tal-kafè, grinder tal-kafè, tazzi rosolio, settijiet ta' saucers u pożati mingħand il-qraba u ħbieb li kienu rċevew il-favur, sett tal-kċina mingħand Pierino u z-zijiet tiegħu. L-Azzjoni Kattolika Nisa tatna pittura mal-komodina mas-Sagra Familja, l-assistent Dun Benetti vażun tal-fjuri aħdar mill-isbaħ b'dekorazzjonijiet tal-fidda.

Il-lejl ta' qabel kien twil. Ħsibt f'ommi li baqgħet bi tlett itfal żgħar u bi ftit riżorsi. "Ftit għandek fidi, l-iskola tal-oratorju ma għallimkomx li dejjem hemm il-Providenza fil-ħajja?", għedt bejni u bejn ruħi. It-Tnejn 19 qomt fis-

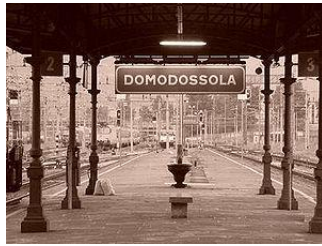
sebgħa. Is-Sinjura Tilde waslet bil-libsa tal-bizzilla. Libisni u aġġusta l-velu li kont xtrajt f'Milan. Fid-9am waslet it-taxi biex teħodni l-knisja. Kont konfuż, sibt baħar ta' nies jarawni. Ġuże kien diġà fuq l-artal jistennieni bil-bukkett tal-fjuri tal-laring, akkumpanjat minn oħtu Rosa għax omm Olimpia kienet tkun eċċitata wisq li l-ewwel wild jiżżewweġ. Ingħaqad miegħu akkumpanjat minn Ziju Micherillo fuq ir-runner aħmar.

Bdiet il-quddiesa. Emozzjonat ukoll Monsinjur Pellanda. Niftakar omelija inkoraġġanti, it-tberik taċ-ċrieket, il-wegħda ta' fedeltà tul il-ħajja u, fi tmiem iċ-ċerimonja, il-firem. Fit-triq il-ħruġ omm Pierino, li f'dak il-mument kienet ukoll saret iz-zija, poġġiet fuq sidiri l-badge tan-nisa tal-Azzjoni Kattolika.

Kapitlu tleltax - Hajja ġdida

Ladarba spiċċat iċ-ċelebrazzjoni fil-knisja, segwa xorb fil-bar Grandazzi fi via Castellazzo. Bejn bewsa u oħra mal-mistednin kellna aperitif bi ftit pizza u pasti. Tislima u bewsa speċjali lill-kunjati Olimpia u Armando li kienu marru mal-mamà biex jieħdu l-bagalja, imbagħad ġrew lejn l-istazzjon biex jaqdbu l-ferrovija tal-12.15 għall-qamar il-għasel tagħhom.

Ommi kienet qed tibki għajnejha. Dhalna fil-kompartiment. Il-kaptan tal-istazzjon ħabbar it-tluq bis-suffara filwaqt li jien u Giuse inxfu mit-tieqa biex ngħidu l-aħħar addiju. Bdiet l-avventura ta' ħajjitna.

Ladarba wasalna Firenze morna lejn il-lukanda indikata mis-Sinjura Tilde, il-pil. Fid-daħla tal-lussu ġejna milqugħa mill-mużika, imbagħad il-butler ħadna fil-kamra tat-tielet sular. Għalina kollox kien ġdid, anke irqad f'sodda doppja.

L-ewwel jum żorna l-belt, it-tieni morna Piazzale Michelangelo fejn tista' tammira Firenze kollha. Ħadna xi ritratti: il-kamera ta' Giuse setgħet tieħu tmien ritratti bojod u iswed b'romblu ta' film.

Fit-tielet jum tluq lejn Ruma. Il-lukanda kienet aktar modesta għax il-flus iffrankati bis-sagrifiċċji kellhom ikunu biżżejjed. Waqafna ftit tal-jiem biex inżuru l-erba' bażiliki li Giuse kienet rat fis-Sena Mqaddsa u l-Funtana ta' Trevi. Ergajna lura wkoll lejn il-funtana tal-Esedra, dik tal-lejl famuż tal-'53 meta s-Sinora Grazia waqgħet taħt il-ferrovija.

Wasal iż-żmien li titlaq lejn Sqallija. Wara vjaġġ twil il-ferrovija waslet il-Kalabrija u finalment Sqallija setgħet tidher minn Villa San Giovanni. Giuse għoġbit dawk il-mument: il-ferrovija titgħabba fuq il-lanċa, il-Madonnina fil-għoli fid-daħla tal-port ta' Messina.

Fl-istazzjon kienu jistennewna z-ziju Carmelo, ħu ommu, ma' martu Gaetana u bniet Rosetta u Antonietta.

Laqgħuna bħal żewġ prinċipijiet. Bqajna jumejn inżuru Messina: l-arloġġ tal-katidral li kont rajt fit-tifel, il-Madonna di Montalto u pjazez oħra sbieħ ħafna.

Kien hemm difett wieħed biss f'dik id-dar: fil-ħin tal-pranzu iz-zijiet u l-kuġini lebsin u minflok joqogħdu fuq il-mejda qalu: "Ejja mmorru mixja mal-baħar". Jien u Giuse b'rassenja ħriġna nħossuna peckish. Għall-ħabta tal-11pm ergajna lura d-dar u ż-zija bdiet isajjar. Lejl wieħed poġġa l-bebbux fil-qxur tagħhom fiż-zalza, imma dak li jgħodd huwa l-affezzjoni, mhux id-drawwiet.

Fit-tielet jum akkumpanjana sal-ferrovija bi ffit tiċrit. Iz-ziju Micherillo kien fl-istazzjon Terme Vigliatore max-xufier tat-taxi biex jasal Novara. Zizi, zija Maricchia u zija Peppina kienu jistennewna fir-raħal. Tassew qisu kienu qed jaslu l-prinċipijiet ta' Domodossola.

L-għada morna Badiavecchia biex inżuru lin-nanna paterna Concetta u liż-zijiet, ħuti u ħuti missieri. Fil-pjazza ċkejnkna tal-ħanut tat-tabakk tan-nanna, ingabru ħafna abitanti tar-raħal li kienu jafuni ta' tifel u kienu qed isejħu lil nies oħra: "Ma' żewġha waslet Concettina!".

Bews, tgħanniq, uċuħ ħomor. Dehret ħolma għalija. Kienu għaddew eżattament ħames snin minn meta tlaqt mill-pajjiż.

Jumejn wara konna akkumpanjati mix-xufier tat-taxi "Cauzi i Lupu" lejn Taormina. F'nofsinhar ħadna fir-ristorant, fejn ġejna servuti bl-ingwanti bojod. Jien u Giuse ħares lejn xulxin biex ngħidu: "Se jkollna biżżejjed

flus?”. Wara li żorna Taormina u mbagħad Castelmola taħt xita tax-xita, lejn filgħaxija ergajna lura Novara, għajjen imma sodisfatti.

L-għada kien diġà l-ħin li nirritornaw lejn Domodossola. L-impenji ta’ ħajja ġdida kienu jistennewna.

Kapitlu erbatax - L-ewwel bejtiet tagħna

Anke jekk kont diġà wettaqt il-vjaġġ lejn Domodossola fl-'50 u l-'53, qisu tlaqt għall-ewwel darba: kont sejjer lejn ħajja ġdida ta' koppja.

Ladarba konna lestejna nitilgħu fuq il-ferrovija fuq il-lanċa tlajna fuq it-terrazzin biex naraw il-Madonnina tal-port u Sqallija titbiegħed bil-mod.

Bi dmugħ erġajna lura lejn il-karru, bilqiegħda fuq il-bankijiet tal-injam. Dakinhar ma kienx hemm bunks.

Meta wasal il-lejl bdejna nidgħajsu b'għonqna mdendlin. Kultant qomna biex inħarsu mit-tieqa. Fi stazzjonijiet importanti l-kaptan ħabbar l-isem tal-belt b'leĥen għoli. F'Napli kien hemm "guaglioni" fuq il-bankini jbigħu l-pizez. Slyly ħadu l-flus mingħand il-vjaġġaturi l-ewwel, imbagħad telqet il-ferrovija u baqgħu bil-flus u l-pizza.

Ftit ftit wasalna eqreb lejn Milan. Fuq il-ferrovija lejn Domodossola erġajt ħassejt l-emozzjoni li kont esperjenzajt għall-ewwel darba 5 snin qabel: Lake Maggiore, il-muntanji Ossola, is-soqfa tal-ġebel. Din id-darba flimkien mar-raġel tiegħi Giuse. Għall-ħabta ta' nofsinhar wasalna fid-destinazzjoni tagħna.

Omm u missier Giuse Armando kienu jistennewna. Kienet ċelebrazzjoni: kieku setgħu jdaqqu l-qniepen.

Ikla ta' malajr ma' omm Olimpia u wara fin-nursery il-ġdida tagħna fid-distrett tal-Motta għall-mistrieħ. L-għada bdejt ix-xogħol tiegħi fil-fabbrika u Giuse marret lura fuq is-sit tal-kostruzzjoni.

Ħsibijeti marru għand ommi għan-nuqqas ta' appoġġ tiegħi, iżda d-direttur spiritwali tiegħi Don Benetti ħegġiġni nitlob, u assicurani li ħafna nies iħobbuha. Ġieli jien u Giuse morna d-dar tagħha għall-ikel, u ħadet gost. Sadanittant, waħda minn ħuti kienet sabet impjeg li tikkontribwixxi appoġġ ġdid lill-familja.

Ftit wara ħabbru lill-mamà, lill-mamà Olimpia u lill-papà Armando li f'Lulju kienu se jsiru nanniet.

Kont qed nibda nħoss skumdità waqt it-tqala imma x-xogħol kien qed jitlob. Imbagħad il-ħaddiema ma kinux protetti bħalma huma issa. Giuse rnexxielha ssib xogħol aħjar milli fuq is-sit ta' kostruzzjoni ta' barra: fabbrika żgħira li tagħmel oġġetti tal-injam bħal tappijiet tal-kanna, għodda biex jinfethu l-marelli tas-suf u wkoll "paungi" (uçuħ tal-għażil tal-injam). Fil-ħames xahar bdejna nżuru l-ħwienet infittxu pram għat-twelid futur. Il-wisa' dejjem kienet akbar mill-bieb tad-daħla u kellna niddeċiedu li nimxu d-dar.

Dakinhar ma kienx hemm aġenziji, kont mort staqsejt 'l hawn u 'l hemm. Il-Providenza ġegħlitna nsibu appartament fit-tieni sular ta' dar fi via Scapaccino, propju ħdejn il-workshop tal-pil.

Fi żmien qasir organizzajna l-mossa. Ma konnax aktar fiċ-ċentru tal-belt, imma lanqas il-bogħod, eqreb tal-post tax-xogħol tiegħi.

Il-kera ta' kull xahar kienet ta' 8,000 lira, ħafna għall-pagi żgħar tagħna, iżda l-appartament kien akkoljenti u jgħajjat. Fil-bitħa jista' jkollna wkoll ftit metri kwadri ta' art fejn stajt inkabbar ħxejjex aromatiċi u fjuri, il-passjoni tiegħi.

Ladarba rċevejna ċ-ċwieviet naddafna l-kmamar u libsna t-twieqi b'purtieri sbieħ b'valances u purtieri tal-bizzilla fil-kċina. Ladarba l-mossa tlestiet, il-ħajja kompliet b'mod normali. Żaqqi saret aktar u aktar notevoli. Ġurnata waħda kollega staqsieni meta se nkun id-dar għal-leave tal-maternità u tatni parir biex immur għand il-ġinekologu. Għalhekk għamilt l-appuntament privatament. It-tabib kważi ċanfarni talli stennejt wisq: "Ma tistax taħdem wara s-sitt xahar u diġà qiegħed fis-seba' xahar: ħadt riskju." L-għada wassalt id-dokument fl-uffiċċju u anke l-impjegat qal li kont naive.

Sadanittant hejjejt il-layette billi għamilt ġerżijiet, qomos, żraben u ħrieqi magħmulin minn lożor qodma li pprovdietli omni.

Morna wkoll nixtru l-pram, li kont hejjejt b'folji irrakkmati minni b'kuluri newtrali, bla ma naf jekk kienx tifel jew tifla. Fl-aħħarnett, filgħaxija tat-2 ta' Lulju, kisser l-ilma u bil-bagalji tagħna diġà ppakkjati tlaqna bil-mixi lejn l-isptar. Il-ġinekologu li eżaminani qal lil Giuse li jista' jmur id-dar. Il-Labour kien għadu kemm beda u dam madwar 20 siegħa. L-għada reġa' lura l-isptar tal-maternità waqt li kont għadni nistenna fil-kamra tal-ħlas.

F'ċertu ħin twieled tifel u l-infermiera marret tgħid lil missier it-tarbija, li kważi ħassu marid bl-emozzjoni. Wara siegħa setgħet tgħannaq lill-ewwel wild tagħna, jismu Armando bħal nannu. Wara ftit sigħat, in-nanniet, iz-zijiet u l-kuġini ġew infurmati wkoll. Deher li kien l-ewwel tarbija fid-dinja kollha.

Kapitlu ħmistax - Nirringrazzjaw lil Alla...

L-infermiera fis-sala tal-maternità ġabu din il-kreatura tal-laħam u tad-dem m fis-sodda tiegħi ffit sigħat wara t-twelid. Poġġewh fuq sidiri. Għajr il-pupa tar-rag li zizi kien għamel għalija ta' tifel.

Iż-żjara fl-isptar imbagħad kienet ta' ġimgħa. Qabel lura d-dar morna l-knisja tal-isptar għal "purifikazzjoni", barka mis-saċerdot.

Fis-sala kollox kien lest biex immur id-dar, imma rasi kienet bdiet iddur. Il-qabla ttestjatli d-deni: 39. Jien u l-pupa tiegħi kellna noqogħdu jumejn oħra. Fl-aħħar il-Ħamis 12, kważi fieqet, ergajna lura d-dar. Il-Ħadd 15 Armando ttieħed fis-siġġu tar-roti l-ġdid lejn il-fonti tal-magħmudija ma' missieru Ġużeppi, ħabibu Mariuccia bħala parrina u parrinu Basilio, ħabib tal-oratorju. Ma kellix il-ferħ li nattendu l-attività għax l-anzjani mis-supervja tawna biex nibqgħu d-dar. I kkuntentajt li nħejji xorb żgħir.

Il-ħajja ta' tlieta kienet differenti imma għamilt pjuttost tajjeb. Kelli ħafna ħalib, it-tarbija kienet qed tikber u ħadtu n-nursery centre kull ġimgħa għal check-ups.

Sfortunatament, fi tmiem xahrejn mort lura għax-xogħol fil-fabbrika. Dakinhar ma kienx hemm mixtliet. In-nanniet kienu qablu li jieħdu ħsiebu għal ġimgħa kull wieħed.

Meta kont naħdem ix-xift tas-sitta, Giuse kienet tinfaxxah qabel tmur għax-xogħol u teħodlu fid-destinazzjoni tiegħu. Fl-inkonxju dan it-tifel kien qed ibati u jien kont qed nibki flimkien miegħu.

Sfortunatament ma stajtx nitlaq mix-xogħol. Ftit ffit, bil-fidi, komplejna l-vjaġġ bħala tlieta: l-ewwel ikliet, l-ewwel passi kienu affarijiet mill-isbaħ. Fl-ewwel jum tal-kindergarten Giuse fl-aħħar sabet xogħol li jħallas aħjar. Għal ffit snin kien janitor fl-iskola primarja, imbagħad ġie msejjaħ fil-municipalit biex jieħu l-kariga ta 'konċiljatur.

Dan ħoloq opportunità biex inħalli l-impjeg tiegħi fil-fabbrika u niddedika ruħi għat-tifel waqt li nistenna li nagħtih ħu ċkejken. Fis-17 ta' Awwissu, 1962, konna ferħanin bit-twelid tat-tieni wild tagħna. Luciano kien ta' ġilda ċara b'xagħar blond, l-oppost ta' Armando. A fairy tale. Il-Ħadd 26 tgħammed ma' missieru Ġuże, il-kuġina tiegħu Mariuccia u l-parrinu Antonio, ħu Ġuże. Din id-darba wkoll kelli noqgħod id-dar. Ladarba spiċċat il-leave tal-maternità tiegħi, ħallejt ix-xogħol tiegħi biex niddedika ruħi għaż-żewġt itfal sbieħ tiegħi.

Fl-1 ta' Ottubru, 1962, Armando beda l-ewwel grad bil-fardal blu u l-basket tal-iskola fuq spalltu. Afdajna bi ffit tiċrit lill-għalliem Leopardi.

Fl-istess perjodu, is-Sindku ta' Domodossola sejjaħ lil Giuse u offrielu akkomodazzjoni fit-tieni sular tal-bini tal-belt, li baqa' vakanti meta l-messaġġier municijali rtira. Fi ffit jem organizzajna l-moviment. Kellna l-kumditajiet kollha fiċ-ċentru. Filgħaxija, ladarba l-bieb il-kbir ingħalaq, konna l-ħakkiema tal-belt. Stajna bil-kumdità naraw id-dimostrazzjonijiet mill-gallarija tal-uffiċċju tas-Sindku. Mit-twieqi tagħna stajna naraw parti mis-suq bi tradizzjoni ta' sekli sħaħ.

Sadanittant Luciano kien qed jieħu l-ewwel passi tiegħu: kien sar il-mascot tal-impjegati tal-municijpalità.

Biex nissupplimenta l-pagi ta' Giuse ridt nivvinta impjeg. Bdejt nilbes twieqi, sodod u mħaded għall-ħbieb. Inxterdet il-kelma u għalhekk sirt il-“curtain lady”. Fil-ħin liberu tiegħu, Giuse tgħallem jipprepara l-assemblaġġ tal-linji u, grazzi lil Alla, stajna ngawdu ħajja aktar komda.

Fl-1 ta' Ottubru, 1968, Luciano beda l-iskola wkoll mal-għalliema Luisa Cerri.

Iż-żmien għadda malajr. Fis-sajf morna btala madwar l-Italja bit-tinda tal-ikkampjar. Kultant it-triq kollha lejn Sqallija, lejn raħal twelidi.

F'Lulju '73 konna nikkampjaw f'Val d'Aosta u bdejt ikolli l-ewwel sintomi ta' tqala. Fis-16 ta' Frar, 1974, waslet oħt iċ-ċkejtna Daniela għal Armando, li kellu kwazi tmintax-il sena, u Luciano, li kellu tnax-il sena. Kien il-perjodu tal-karnival u n-nies li ħares lejn iż-żigarella roża fuq il-bieb tal-Belt ħasbu li kienet ċajta. Il-kappillan ta l-parir biex niċċelebraw il-Magħmudija fil-lejl tal-Għid, bil-ħabiba tagħna Gianna bħala parrina u z-ziju tagħna Benito bħala parrin.

Apparti s-supervja, din id-darba jien ukoll ħadt sehem fl-avveniment fil-lejl tat-13 ta' April. L-għada kien hemm mitt mistieden fir-riċeviment fl-oratorju.

Daniela kibret ukoll u issa aħna anzjani. It-tlett itfal tagħna tawna 7 neputijiet: Stefano, Virginia, Greta, Lorenzo, Rebecca, Letizia u Matteo.

L-istorja qed tispiċċa. Fid-19 ta' Settembru 2015 jien u Giuse iċċelebrajna 60 sena flimkien.

Nirringrazzjaw lil Alla, lill-Madonna u lil dawk kollha li ħabbuna.

La Mazza Concetta Maglio, imwielda f'Novara di Sicilia fit-18 ta' April 1936.

Indiċi

1. Id-dar tal-missier
2. Minn din id-dinja
3. Logħob fir-ramel
4. Żejt, għanqbut u l-għajn hażina
5. Il-Kokki
6. Vossia maħfrani (Id-dawl tal-kwiekeb)
7. Emilia
8. It-titjira tal-bajliet
9. Il-bieb tas-sema
10. It-tusa sabiha
11. Wiċċ tal-porċellana
12. Vjola
13. Haġja ġdida
14. L-ewwel bejtiet tagħna
15. Nirringrazzjaw lil Alla...

